МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА

Кафедра торії і методики дошкільної освіти

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

«Особливості адаптації дітей 3-го року життя до умов закладу дошкільної освіти»

Спеціальність: 012 Дошкільна освіта

Виконала:
Дмитренко Світлана
студентка 30-21 Д групи
факультету дошкільної освіти

Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук, доцент
Гордій Н.М.

Глухів - 2021

Зміст

Вступ……3

Розділ 1. Особливості адаптації дітей третього року життя до умов закладу дошкільної освіти……7

1.1. Психолого-педагогічні особливості розвитку дітей третього року життя……7

1.2. Вплив факторів на процес адаптації до умов ЗДО дітей 3-го року життя……12

1.3. Педагогічні умови адаптації дітей 3-го року життя у взаємодії батьків і закладу дошкільної освіти……16

РОЗДІЛ 2. Дослідження використання форм взаємодії з батьками дітей 3-го року життя в період адаптації до умов ЗДО……28

2.1. Форми взаємодії сім'ї і закладу дошкільної освіти в період адаптації……..……..……..28

2.2. Система роботи з дітьми та батьками для скорочення адаптаційного періоду дітей 3-го року життя….....33

2.3. Результати впровадженої системи роботи у практичну діяльність закладу дошкільної освіти……..……41

Висновки ……47

Рекомендації та поради……48

Список використаної літератури……52

Додатки 56

Вступ

Розвиток сучасної дощкільної освіти є складовою загальної концепції розвитку українського суспільства, що відображено в Конституції України, державних програмах «Освіта» (Україна XXI століття), «Діти України», концепції «Сімя і родинне виховання», Законі України «Про дошкільну освіту», Національній доктрині розвитку освіти Українии у XXI столітті, Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні. Адаптація як специфічна форма соціальної активності особистості пов'язана з входженням індивіда в нові умови життя. Діти мають практикуватися в умінні входити до соціального середовища, розвивати в собі мобільність, гнучкість поведінки, адаптивні механізми (І.Бех, І Печенко та ін.).

Ранній вік – період швидкого формування психолого-фізіологічних процесів, вчасно розпочате виховання дітей раннього віку є важливою умовою її повноцінного розвитку. Тому в житті дитини настає час, коли їй потрібно відвідувати заклад дошкільної освіти. Насправді, коли це станеться, вирішують батьки. Науковці вважають, що третій рік життя є одним із сприятливих періодів для початку відвідування ЗДО. За перші два роки дитина підросла, зміцніла, багато чому навчилася. Це стосується важливих навичок, як самообслуговування, уміння самостійно грати та налагоджувати контакти з оточуючими. Крім того, дитина вже має досвід «розлучення» з мамою на деякий час. Для успішної адаптації дитини до умов закладу дошкільної освіти це немало і процес пристосування проходить досить індивідуально. Деякі діти легко і швидко звикають, не змушуючи батьків переживати та турбуватися. Інші, навпаки, звикають довго й хворобливо, а іноді й зовсім не можуть адаптуватися. У психологічній літературі поняття «адаптація» розкривається як сукупність особливостей біологічного виду, які забезпечують специфічний спосіб життя в умовах певного середовища. У дошкільній педагогіці цей термін тлумачиться як активне засвоєння прийнятих у суспільстві норм та оволодіння відповідними формами спілкування та діяльності [21].

Учені розглядають адаптацію як процес пристосування будови та функцій організму до нових умов існування (А. Авцин, Л. Власова, Ю. Ган, Т. Землякова, І. Кряжева, О. Кононко, В. Медведєв та ін..).

Великий внесок у вивченні проблеми адаптації дітей раннього віку до умов закладу дошкільної освіти зроблений у педагогічних роботах В. Постового, Г. Кумаріна, А. Мудрик та ін. Н. Батуліна розглядає оптимізацію умов успішної адаптації дітей у дошкільному закладі, розкриває особливості поведінки дітей відповідно методів та педагогічного впливу на них у цей період, вимоги та підготовка дітей у сім'ї до закладу дошкільної освіти [52]. Т. Кістяк розглядає особливості психологічної адаптації дітей раннього віку , як такі фактори психологічного благополуччя дитини та закономірності її психічного розвитку в дошкільному віці. Автори вважають, що важлива роль у період адаптації відводиться вихователю та роботі з сім'єю вихованця.

Вітчизняна наука розглядає дитину не тільки як об'єкт розвитку, але і як суб'єкт діяльності (предметної, комунікативної та пізнавальної), науковці (Н. Аксаріна. Н. Ватутіна, Н. Захарова, В. Кузьменко, Т. Жаровцева, Т. Науменко,С. Нечай, Т. Поніманська та ін..). Від того, наскільки дитина підготовлена в сім'ї до приходу в ЗДО, залежить і протікання адаптаційного періоду, і її подальший розвиток. Для забезпечення сприятливих умов життя й виховання, формування основ повноцінної, гармонійної особистості вкрай необхідні тісний зв'язок й взаємодія закладу дошкільної освіти й сім'ї.

Питання співпраці з батьками – це важливе питання для педагогів і батьків, зокрема. Доречно піклуватися про рівень знань самих батьків, про допомогу їм у справі самоосвіти, озброєння педагогічним мінімумом, залучення їх до роботи ЗДО. Проблемі взаємодії дошкільного закладу з сім'єю розглядається в педагогічних роботах І. Підласого, Є. Ямбург та ін. Співпраця батьків і вихователів залежить насамперед від того, як складається взаємодія дорослих у цьому процесі. Результат адаптації може бути успішним за умов, якщо педагоги й батьки стануть рівноправними

партнерами. В основу цього союзу повинна бути покладена єдність прагнень, поглядів на виховний процес, вироблені спільно виховні завдання, а також шляхи досягнення результатів.

Таким чином, **питанням дослідження** є вивчення процесу адаптації дітей раннього віку до умов закладу дошкільної освітив процесі взаємодії ЗДО і сім'ї

Тема наукової роботи: **«Особливості адаптації дітей 3-го року життя до умов закладу дошкільної освіти».**

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити систему роботи з використання форм взаємодії з батьками дітей 3-го року життя в період адаптації до умов ЗДО.

Об'єкт дослідження: процес адаптації дітей третього року життя до умов дошкільного закладу.

Предмет дослідження: педагогічні умови використання форм взаємодії з батьками дітей третього року життя в період адаптації до ЗДО.

Гіпотеза: передбачаємо, що процес адаптації дітей третього року життя до ЗДО відбуватиметься успішно за таких умов: використання у роботі з дітьми адаптаційних вправ та ігор, розробки системи форм взаємодії закладу дошкільної освіти з батьками у процесі адаптації до ЗДО.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати психолого-педагогічну та методичну літературу з проблеми адаптації дітей 3-го року життя до умов ЗДО.
2. Охарактеризувати особливості організації процесу адаптації дітей 3-го року життя до умов ЗДО.
3. Визначити ступені адаптації дітей раннього віку та шляхи подолання труднощів в період пристосування до умов ЗДО.
4. Розробити та експериментально впровадити систему роботи з використання форм взаємодії з батьками дітей 3-го року життя в період адаптації до умов дошкільного закладу.

5. Розробити поради для батьків щодо полегшення процесу адаптації дітей дітей 3-го року життя.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз і узагальнення психолого-педагогічної та методичної літератури з проблеми; емпіричні – анкетування вихователів щодо виявлення їхнього ставлення до проблеми; аналіз навчально-виховних планів і чинних програм щодо з'ясування завдань адаптаційного періоду дітей 3-го року життя; спостереження за діяльністю дітей і вихователів у ході експериментальної роботи; педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний); статистичні – якісний і кількісний аналіз результатів експериментального дослідження.

Базою дослідження виступили заклад дошкільної освіти «Вітерець» міста Конотопа Сумської області.

Наукова новизна і теоретична значущість одержаних результатів полягає в тому, що досліджено й науково обґрунтовано умови адаптаційного періоду та ефективні форми взаємодії вихователів ЗДО з батьками вихованців; розроблено критерії, показники й охарактеризовано рівні адаптаційного періоду дітей 3-го року життя.

Практичне значення дослідження полягає в розробці методики діагностики рівнів адаптації дітей 3-го року життя. Експериментальний матеріал може використовуватись у практиці роботи ЗДО області, у процесі підготовки вихователів закладів освіти у ВНЗ I-IV рівнів акредитації.

Структура і обсяг бакалаврської роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків.

РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ ТРЕТЬОГО РОКУ ЖИТТЯ ДО УМОВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

1.1. Психолого-педагогічні особливості розвитку дітей 3-го року життя

Ранній вік (від одного до трьох років) – період істотних змін в анатомо-фізіологічному, психічному розвитку, спілкуванні з дорослими. Особливості розвитку дитини полягають і характеризуються подальшим інтенсивним фізичним ростом організму, хоч темп його уповільнюється. До трьох років зріст її сягає 80-90 см, вага становить 14,8-15 кг. Змінюється співвідношення між величиною голови, тулуба та кінцівок. Вага мозку дитини досягає 1000 г, що становить 2/3 ваги мозку дорослої людини. Розвиваються нервові механізми, енергійно відбувається мієлінізація нервових шляхів у півкулях мозку. Концентрованішими стають процеси збудження й гальмування. Підвищується працездатність нервової системи, що виявляється і в збільшенні часу неспання. Для цього періоду характерним є значний розвиток психічних процесів і пізнавальної діяльності дитини. *Психіка* – здатність мозку відображати об'єктивну дійсність у формі відчуттів, уявлень, думок, інших суб'єктивних образів об'єктивного світу. Психічні процеси – різні форми єдиного, цілісного відображення суб'єктом об'єктивної дійсності (відчуття, сприймання, пам'ять, уява, уявлення, мислення, увага, почуття, воля). Основою розвитку психічних процесів у дитини є її власна активність, що виявляється у спілкуванні з дорослими, маніпулюванні предметами, самостійному пересуванні та ін. Рухаючись самостійно, дитина знайомиться з новими предметами, виявляє їх якості, створює їх цілісні образи, тобто дії зумовлюють розвиток відчуття й сприймання.

Відчуття – психічний процес, що полягає у відображенні мозком властивостей предметів і явищ, станів організму під безпосереднім впливом подразників на відповідні органи чуття [11].

Сприймання – психічний процес відображення предметів і явищ дійсності за безпосередньої їх дії на органи відчуття, що супроводжується розумінням цілісності відображуваного. Особливо інтенсивно розвивається в дитини зорова чутливість, а також дотикова і кінестетична чутливість рук. Виникають різноманітні між аналізаторні зв'язки, найважливішими з яких є координація рухів рук та очей. Швидко розвивається й слух у дітей, які уже розрізняють музичні тони, різні звуки, голоси людей і тварин. Розширюються можливості сенсорного (чуттєвого) розвитку, що забезпечує їх перцептивну, моторну й мовленнєву активність, зумовлює розвиток фонематичного й музичного слуху. Сприймання предметів стає цілісним, тому діти при виборі одинакових предметів часто орієнтуються передусім на їх форму, потім на розміри (величину), а дещо згодом і на колір. Розвиток сприймання предметів у цьому віці значною мірою залежить від використання в роботі з дітьми дидактичних ігор, завдань (геометричних вкладок, мотрійок, пірамідок),які дають можливість співвідносити предмети із зразками, здійснювати вибір за кольором, формою і величиною.

На початку третього року життя дитина вже орієнтується в найближчому просторовому оточенні – у знайомій кімнаті, дворі, розрізняє напрями «вперед» і «назад», «догори» і «донизу», помічає зміни в розташуванні предметів. У неї виникають перші орієнтації і в часовій послідовності подій, але дитині ще важко розрізняти значення слів «сьогодні», «завтра», «вчора».

Увага в ранньому дитинстві розвивається від мимовільної її форми до перших виявів довільної (дія за вказівкою, долання труднощів).

Увага – форма психічної діяльності людини, що виявляється в її спрямованості й зосередженості на певних об’єктах з одночасним абстрагуванням від інших. Обсяг уваги ще дуже малий, її легко відволікає кожний новий, яскравіший об’єкт. Ця особливість дає змогу дорослим легко відвертати увагу дитини від недозволеної для неї речі, від небажаної дії. Наприкінці третього року слово може викликати увагу і спрямувати її, що

створює умови для проведення ігор-занять у колективі чи групах дітей.

Пам'ять – закріплення, збереження в мозку того, що відбувалося у минулому досвіді людини. Будучи одним із феноменів розумової діяльності людини, вона фіксує набутий дитиною сенсорний (чуттєвий), моторний, емоційний досвід. Зазнають перших змін основні процеси пам'яті (запам'ятовування, зберігання і відтворення інформації). Значно впливає на процеси запам'ятовування мовлення, відкриваючи можливість групувати численні елементи досвіду, позначати їх словом, міцніше закріплювати й оперативніше відтворювати. Завдяки пам'яті кожне покоління передає свої знання і досвід наступному. Пам'ять розвивається в образному, руховому, словесному й емоційному її видах. Образна пам'ять – пам'ять на уявлення, картини природи й життя, звуки, запахи, смаки. Моторна пам'ять – запам'ятовування, збереження й відтворення рухів, їх величин, амплітуди, швидкості, темпу, послідовності. Загалом процеси пам'яті на ранньому етапі мають мимовільний характер. Мимовільна пам'ять – запам'ятовування та відтворення, які не мають спеціальної мети щось запам'ятати чи пригадати. Дитина мимоволі запам'ятовує життєво значуще, емоційне, яскраве. Вона легше сприймає образний матеріал, ніж словесний, не підкріплений малюнком. Розуміння дитиною слова й оволодіння активним мовленням робить можливими й перші вияви довільності в роботі пам'яті. У поведінці дитини, в її діях з предметами, іграшками, у перших спробах малювати виявляються образи її уяви, хоча в ранньому віці не легко їх відокремити від образів пам'яті [46]. *Уява* – психічний процес створення образів предметів, ситуацій, обставин через використання наявних у людини знань в новій комбінації і на третьому році життя дитини активізується її репродуктивна (відтворювальна) уява. У перших іграх, в яких ще відсутній сюжет, ролі, уява виявляється в перенесенні дитиною відомої їй дії в нову ігрову ситуацію (годує ляльку, вкладає її спати, умиває, одягає тощо).

У предметних практичних діях зароджується *мислення* дитини, яка

може мислити тільки про ті предмети, які бачить, з якими щось робить. Вона ще не здатна спочатку думати, а потім робити, а мислення здійснюється в наочній ситуації практичними діями, тому і називається наочно-дійовим. Намагаючись переборювати різні перешкоди в досягненні наочно сприйманої й бажаної мети, дитина вдається до практичного аналізу (ламає іграшку, з'ясовуючи, що в ній пищить), до практичного синтезу (складає будиночок з кубиків). Переміщуючи предмети в просторі, розподіляючи на частини і групуючи в певну цілісність, дитина здобуває нові знання про властивості предметів, їх просторові, кількісні відношення, причинові зв'язки. Дитина вчиться мислити, відкривати для себе властивості об'єктів не просто на власному досвіді, а в процесі практичного і мовного спілкування з дорослими. Перші узагальнення в ранньому мисленні здійснюються на основі окремих, найпомітніших ознак, а часом і зовсім несуттєвих. Запитання до дорослих («Це що?», «Хто це?» тощо) свідчать про зростаюче прагнення дитини пізнати навколишнє середовище. Серйозне ставлення дорослих до запитань дитини підтримує її допитливість, спрямовує увагу на непомічені нею особливості, стає важливим фактором розвитку мислення [12].

Спілкування з дорослими є необхідною умовою забезпечення життя, розвитку й діяльності дитини. Нові фізичні та психічні якості, сформовані протягом першого року життя, і подальший розвиток дитини викликають якісні зміни у її взєминах з дорослими. Ці якісні зміни виявляються у самостійності дитини, яка невпинно зростає. Оволодіваючи у спільній діяльності з дорослими і під їх опікою предметними діями, способами пересування, дитина починає згодом виконувати їх вже без участі чи прямої допомоги дорослих (знаходити іграшку, гратися нею тощо). За таких обставин керувати поведінкою дитини стає складніше, позаяк доводиться зважати і на можливу внутрішню стимуляцію [9]. Якщо дорослі не враховують цих якісних змін у психіці дитини, в її стосунках з оточенням, прагненнях виникають конфлікти, які спричиняють зриви в її поведінці, перші прояви неслухняності та примхи. За таких умов виникає «криза

першого року», що є результатом невідповідності між новими прагненнями і можливостями дитини та застарілими формами її взаємодії з дорослими. Якщо дорослі враховують все це, надають дитині більшої самостійності у межах її можливостей, кризи удається уникнути або вона проходить непомітно. Важливим досягненням дитини є оволодіння нею слуханням мовлення, зокрема вказівок щодо її дій та розповідей дорослих. На третьому році життя діти охоче слухають оповідання, казки, вірші, які вперше виводять їх за межі безпосереднього спілкування з дорослими, дають їм відомості про те, чого вони ще не бачили. Це збагачує дітей пізнавальною інформацією, знайомить їх з моральними ситуаціями й оцінками, що сприяють початковому моральному вихованню.

Наприкінці третього року життя удосконалюється граматична структура мовлення дитини: з'являються складніші речення, морфологічні елементи множини, теперішній і минулий час дієслів, родовий, давальний, знахідний відмінки. Мовні надбання дітей стимулюють позитивні зрушення у їх психічному розвитку, позначаються на всіх психічних процесах (відчуттях, сприйманні, мисленні, пам'яті). Наприкінці раннього віку мовлення починає виконувати у житті дитини не тільки комунікативну функцію, а й деякі інші – планування дій, інструктування самої себе. Воно виявляє себе і як засіб усвідомлення власних можливостей, саморегуляції поведінки, певної її самостійності. Недоліки в розвитку мовлення позначаються на подальшій поведінці дитини: формуються неповноцінні взаємини між нею та іншими дітьми, дорослими. Як вказував Л. Виготський, мова дитини перетворюється із засобу спілкування у засіб впливу дитини і на власну поведінку [11]. Це спостерігається ближче до третьогороку її життя.

Важливу роль у розвитку дитини відіграють слова-оцінки дорослих, які пов'язані з виразом обличчя, мімікою, жестами, ставленням до дитини чи ситуації, слова «можна», «не можна», «добре», «погано», «гарно», «соромно» стають сильними стимулами для вияву й показу її емоцій, підкріплення її дій. Можна помітити стійке ставлення до певних осіб (симпатії, антипатії, страх).

З розвитком активності, самостійності дітей різноманітнішими стають їх стосунки з дорослими. Розвиваються взаємини й між самими дітьми, виникають спільні ігри. Спочатку в іграх дитина, як правило, займається чимось своїм, відчуваючи дорослого поряд.

Наприкінці другого року життя виникає так звана «криза трьох років». Її сутність полягає у психологічному відокремленні дитячого «Я» від оточуючих дорослих, що супроводжується певними специфічними проявами: впертістю, негативізмом, норовистістю. Їх причини - невдоволеність взаєминами з дорослими, прагнення знайти власну позицію. У дітей виробляється певний комплекс поведінки: вони прагнуть самоствердитися, самостійно досягти позитивного результату в своїй діяльності. Самолюбство дитини проявляється в переживаннях гордощів за досягнення, позитивно оцінених батьками й вихователями («я вже великий», «слухняний», «самотужки одягаюсь» тощо), постійних заявах і вимогах «Я сам!», бажанні бути схожим на дорослих, наслідувати їх. Негативне чи байдуже ставлення вихователя, батьків до результатів діяльності викликає у дитини образу, смуток. Загалом, цей період характеризується підвищеною вразливістю й чутливістю дитини до оцінювання його досягнень дорослими [14].

Отже, на цьому етапі життя у дитини відбуваються якісні зміни, які забезпечують поступове перетворення на активного діяча в найближчому соціальному середовищі.

1.2. Вплив факторів на процес адаптації до умов закладу дошкільної освіти дітей 3-го року життя

Питання адаптації до умов закладу дошкільної освіти виникає у дитини будь-якого віку, коли вона вперше переступає і потрапляє до ЗДО. Для такої дитини незвичне все: відсутність близьких, незнайомі дорослі, велика

кількість незнайомих дітей, новий режим дня, незвичне приміщення тощо. Змінені звичні умови життя вимагають від дитини перебудови раніше сформованого стереотипу поведінки. Як відомо, він формується вже з перших днів життя дитини в сім'ї. Така різка зміна звичних форм життя викликає, насамперед, нервово-психічне напруження, не завжди проходить без ускладнень, а в деяких дітей супроводжується важкими ізмінними емоційними переживаннями. У науковій літературі поняття «адаптація» розкривається як сукупність особливостей біологічного виду, які забезпечують специфічний спосіб життя в умовах певного середовища. У дошкільній педагогіці цей термін тлумачиться як активне засвоєння прийнятих у суспільстві норм та оволодіння відповідними формами спілкування та діяльності [22]. У дітей в період адаптації можуть порушуватися сон, апетит, настрій, інколи підвищується температура тіла. У деяких може простежуватися тимчасова втрата мовлення, порушуватися раніше набуті позитивні навички.

Аналіз психолого-педагогічної літератури [5, 8, 13, 19, 28, 32] показує, характер та тривалість адаптаційного періоду залежать від таких факторів:

- вік дитини (найважче адаптуються до нових умов діти у віці 10-11 місяців до 2 років; після 2 років діти значно легше пристосовуються до нових умов життя);

- стан здоров'я та рівень розвитку дитини (здорова, добре розвинена дитина значно легше переносить труднощі соціальної адаптації);

- індивідуальні особливості дитини (значною мірою поведінка дитини залежить від типу нервової системи);

- рівень натренованості адаптаційних механізмів (діти, які до ЗДО неодноразово перебували в різних умовах життя, легше звикають);

- досвід спілкування з дорослими та ровесниками (уміння позитивно ставитися до вимог дорослих та адекватно спілкуватися з іншими дітьми).

Залежно від зазначених факторів адаптація дитини до умов ЗДО може проходити по-різному.

Виділяються групи дітей з такою адаптацією: *легкою, середньої важкості*, з *важкою адаптацією*. У період *легкої адаптації* негативний емоційний стан дитини триває недовго. У перші дні в неї погіршується апетит та сон, вона мляво грається з іншими дітьми. Але під час подальшого звикання до нових умов усе це проходить протягом першого місяця перебування дитини в дитячому закладі. У період *адаптації середньої важкості* - емоційний стан дитини нормалізується повільніше. Протягом першого місяця вона хворіє, як правило, на гострі респіраторні інфекції. Хвороба триває 7-10 днів і завершується без будь-яких ускладнень.У період *важкої адаптації* - емоційний стан дитини нормалізується досить повільно. Інколи цей процес триває кілька місяців. За цей період дитина або хворіє ще раз, часто зі значними ускладненнями, або виявляє стійкі порушення поведінки (намагається сховатися, кудись вийти, сидить та кличе маму тощо). У таких дітей простежується бурхлива негативна емоційна реакція і негативне ставлення до оточення ЗДО в перші дні, згодом ця поведінка досить часто змінюється в'ялим, байдужим станом. Легку адаптацію і певною мірою адаптацію середньої важкості можна вважати закономірною реакцією дитячого організму на змінені умови життя. Важка ж адаптація свідчить про надмірність психо-емоційних навантажень на організм дитини і потребує відповідної уваги як із боку вихователів, батьків дитини, так і по потребі, з боку практичного психолога [10].

Можливими причинами *важкої адаптації* можуть бути:

1. Несформованість у дитини позитивної настанови на відвідування ЗДО. Для того, щоб негативні емоції не стали перешкодою для дитини в період адаптації, важливо сформувати в неї позитивне очікування майбутніх змін. Часто батьки, відправивши дитину до дитячого садка, ставляться до неї зі співчуттям та з жалістю. Дитина внаслідок такого ставлення теж починає жаліти себе, вередує, відмовляється відвідувати дитячий садок. Коли дитина починає відвідувати дитячий заклад, батьки погрожують залишити її в ньому, якщо вона не припинить плакати та вередувати. Подібні установки

викликають у дитини страх перед дошкільним закладом та погіршують самопочуття в період звикання до незнайомого оточення. У деяких випадках дитина не має ніяких уявлень про життя в ЗДО і про те, що там на неї чекає. Це теж негативно впливає на процес адаптації.

2. Несформованість навичок самообслуговування.У деяких сім'ях дорослі досить довго ставляться до дитини як до маленької, не хочуть або не вміють помічати, що вона стає дорослішою, занадто опікуються нею, блокуючи тим самим розвиток самостійності. Інколи, бажаючи заощадити час, батьки поспішають нагодувати й одягнути дитину, стримуючи своїми діями формування необхідних практичних навичок.

3. Несформованість предметнопрактичної діяльності у дитини, практичної взаємодії з близькими людьми негативно впливає також на взаємостосунки з іншими дорослими, передусім із вихователем. Вихователь у ЗДО пропонує дитині діловий стиль спілкування, який відрізняється від емоційного, звичного для дитини в сім'ї. Діти, батьки яких мало уваги приділяли розвитку ситуативно-ділового спілкування (воно передбачає сумісні практичні дії з предметами), не вміють гратися іграшками, часто згадують про батьків, не вміють активно долучатися до колективних ігор, довго адаптуються до умов ЗДО.

4. Несформованість продуктивних форм спілкування з ровесниками. Значних труднощів у період адаптації зазнають діти, які до відвідування ЗДО мало спілкувалися з ровесниками. У деяких випадках батьки свідомо обмежують спілкування своєї дитини з однолітками з метою її безпеки, щоб запобігти можливим інфекційним захворюванням, ушкодженням, конфліктам, щоб дитина не спілкувалася з «поганими» дітьми тощо. Починаючи відвідувати ЗДО, така дитина насторожено та з недовірою ставиться до інших дітей, часто конфліктує з ними, ні з ким не ділиться своїми іграшками, забирає іграшки в інших, тому що не вміє попро-сити; якщо іграшка одна, вона не може зачекати, поки інший пограється нею.

5. Значна невідповідність домашнього режиму режимові ЗДО. У випадках, коли домашній режим і закладу дошкільної освіти кардинально відрізняються в часі та послідовності режимних моментів, дитина в період адаптації до нових умов життєдіяльності може відчувати психофізіологічний дискомфорт. Буває так: дитині пропонують поїсти, а вона не голодна; через деякий час у неї виникає почуття голоду і вона починає вередувати або майже засинає перед обідом, хоча перед цим, на прогулянці, плакала, тому що хотілося їсти. Інколи почуття голоду та втоми можуть збігатися і бути подвійним подразником. Фізіологічний дискомфорт призводить до емоційних зривів, нервового перенапруження, що спричинює психосоматичні захворювання.

6. Затримка формування емоційних зв'язків між дитиною та вихователем.Відомо, що головна роль у період звикання дитини до нових мікросоціальних умов життя відводиться вихователю. На успішність адаптації впливають його інтенсивні педагогічні впливи з достатньо виразною емоційною забарвленістю. У випадках, коли емоційний контакт між дитиною та вихователем не встановлюється, виникає *важка адаптація*, її причинами можуть бути: незнання вихователеміндивідуально-психологічних особливостей дитини; намагання вихователя якнайшвидше адаптувати дитину до нового оточення; вихователь авторитарний, вимогливий та суворий, рідко усміхається та жартує, карає за будь-які порушення. Під час спілкування з таким вихователем дитина постійно напружена, боїться помилитися, не впевнена у своїх можливостях, замикається в собі, відмовляється виконувати вимоги і навіть відвідувати ЗДО.

Отже, в якому б віці дитина не прийшла в ЗДО, безболісність адаптації до нових умов може бути забезпечена тільки тоді, коли враховуються вікові особливості, характер її зв'язків з дорослими і однолітками.

1.3. Педагогічні умови адаптації дітей 3-го року життя у взаємодії батьків і закладу дошкільної освіти

Головною метою національної дошкільної освіти є створення сприятливих умов для особистісного становлення і творчої самореалізації кожної дитини, формування її життєвої компетентності, розвитку в неї ціннісного ставлення до людей, самої себе, природи, культури, світу, збереження її фізичного і психічного здоров'я. У сучасній дошкільній освіті склалася велика кількість позитивних тенденцій: створюється варіативність педагогічних підходів до виховання та навчання дошкільників, відкриваються різні типи дошкільних навчальних закладів, які працюють за авторськими програмами, широко використовується зарубіжний досвід, у батьків є можливість самостійно обирати систему, за якою вони бажають навчати і виховувати дітей. Проте, теорія і практика дошкільної освіти зіткнулася з проблемою емоційного неблагополуччя дітей раннього і дошкільного віку. У особливій ситуації ризику знаходяться діти 3-го року життя, саме їм необхідно швидко адаптуватися до нових складних умов закладу дошкільної освіти, при фізично незрілому організмі. Причинами емоційного неблагополуччя у таких дітей може бути неправильна побудова режиму дня, відсутність необхідних умов для гри, неправильні виховні прийоми, нездатність дитини справитися з обсягом різного типу навантаження, неприйняття дитячим колективом тощо. Умови закладу дошкільної освіти є досить специфічними. Однією особливістю є довготривале сумісне перебування достатньо великої кількості однолітків, яке призводить до більш швидкого стомлювання дітей, ніж у умовах сім'ї. Інша ж особливість ЗДО – визначені педагогічні стандарти у вихованні дітей, які повністю не розкривають індивідуальність дитини, що може призвести до негативних проявів поведінки. Своєчасність створення належних умов, правильна організація життя та виховання – запорука повноцінного розвитку здорової від народження дитини. Пристосування до дошкільного

навчального закладу відбувається значно легше за умови активного педагогічного супроводу дитини вихователями ЗДО, включення її в різні види діяльності: спілкування, музично-театралізовану, предметно-практичну, ігрову. З огляду на це, слід сповна використовувати педагогічну допомогу вихователів як дітям, в період адаптації, так і батькам [4].

Вчені, які досліджували процес адаптації дітей до умов дошкільного закладу (Н. Ватутіна, Т. Жаровцева, Т. Науменко, Ж. Юзвак та ін.) з'сували, що дотримання певних педагогічних умов в адаптаційний період забезпечує успішне прилаштування «новачків» до життя в ньому, а саме:

– розширення кола соціальних контактів, спілкування;

– урахування органічних потреб дитини та поступове привчання до режиму дошкільного закладу, активної участі в них;

– забезпечення єдності родинного та суспільного виховання, вимог;

– організація різноманітної і змістовної діяльності у відповідності до інтересів та потреб дитини;

– своєчасне засвоєння дитиною соціального досвіду нового середовища;

– збереження та розвиток повноцінного фізичного, психічного та соціального «Я» дошкільника;

– забезпечення емоційного комфорту, задоволення від перебування в дошкільному закладі;

– підготовка вихователів до педагогічного спрямування процесом адаптації дітей раннього віку.

Для того щоб адаптаційний період пройшов легко, а також з метою значного зниження емоційного напруження, дуже важлива робота з батьками дітей третього року життя, які тільки-но планують відвідувати заклад дошкільної освіти. Тому необхідно розроблити напрямок на створення єдиного простору розвитку дитини, як у ЗДО так і у сім'ї. Вихователь повинен працювати таким чином, щоб батьки мали змогу: перебороти авторитаризм і побачити світ з позиції дитини; досягти розуміння того, що не можна дитину порівнювати з іншими дітьми; довідатися сильні й слабкі

сторони розвитку дитини й ураховувати їх; бути емоційною підтримкою дитині. Відповідно до цього змінюється й позиція дошкільного навчального закладу в роботі з сім'єю. Заклад дошкільної освіти не тільки виховує дитину, але й консультує батьків з питань виховання дітей. Вихователь закладу дошкільної освіти – не тільки вихователь дітей, але й партнер батьків щодо їх виховання [23].

Робота з батьками – це велике завдання, адже необхідно піклуватися про рівень знань самих батьків, про надання їм допомоги у самоосвіті, озброєння відомим педагогічним мінімумом, залучення до роботи закладу. Дошкільної освіти. Заклад дошкільної освіти послуговує «організуючим центром» і впливає на сімейне виховання, тому необхідно належним чином організувати взаємодію закладу дошкільної освіти й сім'ї з формування відносно легкої адаптації дитини до умов дошкільного закладу.

У тлумачному словнику С. Ожегова слово «співпрацювати» означає брати участь у спільній справі, працювати разом [45]. Співпраця закладу дошкільної освіти та сім'ї передбачає наявність у батьків відповідальності, а у вихователів – сімейної центричності педагогічної діяльності, яка розглядає дитину лише в контексті сім'ї. Основний шлях налагодження такої співпраці – організація освітньої та просвітницької взаємодії, результатом якої стане реалізація цілей і принципів особистісно орієнтованої освіти дошкільнят.

У програмі розвитку дитини дошкільного віку «Дитина» підкреслюється, що перед педагогічним колективом дошкільних установ стоїть завдання поширювати серед батьків педагогічні знання, повсякденно допомагати сім'ї правильно виховувати дітей, пропагувати кращий досвід виховання [19].

На сучасному етапі в основу спільної діяльності закладу дошкільної освіти й сім'ї з питання становлення процесу адаптації покладені такі принципи:

- батьки й педагоги є партнерами у процесі пристосування дітей до дошкільної установи;

- єдине розуміння педагогами й батьками цілей і завдань у формуванні навичок пристосування дітей до ЗДО;

- допомога, повага й довіра до дитини як педагогів, так і батьків;

- знання педагогами й батьками виховних можливостей колективу й родини, максимальне використання виховного потенціалу в спільній роботі з дітьми;

- постійний аналіз процесу взаємодії родини й дошкільного закладу, його проміжних і кінцевих результатів.

Керівна й організуюча роль закладу дошкільної освіти у відношенні до сім'ї характеризується комплексом факторів:

- планомірне, активне поширення педагогічних знань серед батьків з питань адаптації дітей до умов ЗДО;
- практична допомога сім'ї у вихованні з питань формування навичок пристосування до умов дошкільного закладу;
- організація пропаганди позитивного досвіду суспільного й сімейного виховання;
- залучення батьків до педагогічної діяльності;
- активізація їхньої педагогічної самоосвіти тощо [34].

Співробітництво дітей, батьків і педагогів залежить насамперед від того, як складається взаємодія дорослих у цьому процесі. Результат виховання може бути успішним за умови, якщо педагоги й батьки стануть рівноправними партнерами у вихованні дітей, в основу такої співпраці повинна бути покладена єдність прагнень, поглядів на освітній процес, вироблені спільно загальні цілі й виховні завдання, а також шляхи досягнення результатів [31].

Як вихователі, так і батьки хочуть бачити своїх дітей здоровими й щасливими. Батьки готові підтримати прагнення педагогів, спрямовані на процес адаптації дітей. Батьки − дорослі люди, які мають великий життєвий досвід, знання, вміють аналізувати ситуації, тому в розв'язанні ряду проблем педагог може одержати від них потрібну й корисну пораду. Проте, не всі

батьки відгукуються на прагнення педагогів до співробітництва з ними, не виявляють цікавість до об'єднання зусиль з виховання й навчання своєї дитини. Вихователю необхідні терпіння й цілеспрямований пошук шляхів рішення цієї проблеми. Варто починати роботу й взаємодію з тими, хто бажає брати участь у житті групи, підтримує педагогів, навіть якщо таких батьків буде мало. Поступово, тактовно вихователь залучає й інших батьків до співробітництва, спираючись на батьків, на інтереси кожної дитини та її сім'ї [24].

З метою формування співробітництва між дорослими й дітьми важливо уявляти колектив як єдине ціле, як згуртовану сім'ю, життя якої цікаве, якщо організовано спільну діяльність педагогів, батьків, дітей. Це сприяє встановленню взаєморозуміння між батьками й дітьми, створенню комфортних умов у родині. Як показує практика, доцільно поєднувати колективні й індивідуальні форми взаємодії ЗДО й сім'ї.

В. Постовий і А. Мудрик виділяють такі групи форм взаємодії сім'ї з закладом дошкільної освіти:

- словесні (батьківські збори: загальні і групові, педагогічні бесіди: групові та індивідуальні, консультації);
- практичні (дні відкритих дверей, спільні свята і розваги, показові заняття, анкетування, трудові акції, спільні конкурси, гуртки для дітей і дорослих, бібліотека для сімейного читання, створення розвиваючого середовища);
- наочні (екскурсії по закладу дошкільної освіти, по групі, інформаційні центри, папки-пересувки, письмові інформації для батьків, фотогазети, тематичні виставки) [3].

Л. Поздняк і Н. Ляшенко пропонують наступні форми роботи ЗДО з батьками: загальні і групові батьківські збори; педагогічні консультації, бесіди; спільне проведення занять, дозвілля; клуб за інтересами: (національні традиції, молода сім'я, професійний статус); участь батьків у методичних

заходах (виготовлення костюмів, організація відео і зйомок); дні відкритих дверей; педагогічна світлиця тощо [26].

Науковці [2,]виділяють такі форми взаємодії родини з закладом освіти:

•індивідуальні (вступне анкетування, попередні візити батьків з дітьми до садка, співбесіди, консультації, відвідування педагогами своїх вихованців удома, телефонний зв'язок);

• наочно-письмові (батьківські куточки, тематичні стенди, ширмочки, планшети, папки-пересувки, дошка оголошень, інформаційні листки, тематичні виставки, анкетування, скринька пропозицій, індивідуальні зошити, неформальні листи, родинні газети, педагогічна бібліотека, запрошення, вітання тощо. Найпоширенішими наочно-інформаційними формами роботи є виставки дитячих робіт; реклама книг, публікацій у періодиці, в системі Інтернет з проблем сімейного виховання);

• групові (консультації, практикуми, школа молодих батьків, гуртки за інтересами, вечори запитань та відповідей, зустрічі з цікавими людьми – вчителями, лікарями, психологом, юристом тощо);

• колективні (батьківські конференції, тематичні зустрічі за «круглим столом», засідання батьківського комітету, дні відкритих дверей, створення групи батьків-порадників, перегляд ранків, спільні свята, спортивні змагання, відпочинок у вихідні дні тощо).

А. Мельник виділяє такі форми взаємодії ЗДО й родини з питання формування успішного процесу адаптації дітей до умов ЗДО:

1. *Відвідування родини дитини* допомагає встановити, вивчити контакт з дитиною, її батьками, з'ясувати умови виховання, але не повинно перетворювати у формальний захід. Педагогові необхідно заздалегідь погодити з батьками зручний для них час відвідування та визначити мету свого візиту. Прийти до дитини додому це прийти в гості, тому вихователю потрібно бути в гарному настрої, привітним, доброзичливим. Варто забути про скарги, зауваження, не допускати критики на адресу батьків, їхнього сімейного господарства, способу життя, поради (одиничні) давати тактовно,

ненав’язливо. Така форма взаємодії допомагає встановити зв’язок з усією сім’єю, з’ясувати її загальну та педагогічну культуру, умови життя дитини, його місце в сім'ї і ставлення до нього старших, ознайомитися з досвідом батьківського виховання, дати поради і домовитися про єдині вимоги до дитини, допомогає в організації режиму, обговорення з батьками відхилень у поведінці дитини і вжиття необхідних заходів щодо їх запобігання та подолання, залучення батьків до участі в роботі дошкільного навчального закладу тощо. Перед тим як відвідати родину, треба з’ясувати основні дані про дитину, її поведінку, стосунки з вихователями, товаришами. Не обійтися без ознайомлення з педагогічною літературою, в якій розкрито мету відвідування сім’ї. Бажано відібрати і порекомендувати батькам літературу відповідно до теми розмови з ними.Успіх відвідування сім’ї залежить не лише від сумлінної підготовки, а й від поведінки вихователя. З перших хвилин зустрічі з батьками необхідно створити атмосферу довіри і доброзичливості. Свої судження вихователь має висловлювати спокійно, тактовно, наводячи незаперечні докази і уважно слухаючи пояснення батьків. Відвідування родини дитини допомагає зрозуміти, яка робота проводиться з дитиною для легкого процесу адаптації до умов ЗДО.

2. Бесіди. Як зазначає С. Шевчук: «Бесіда - це розмова двох чи більше осіб з метою отримання певної інформації, вирішення важливих проблем» [57]. Бесіда сприяє активізації зусиль партнерів для забезпечення співробітництва та впливу одне на одного. Функції бесіди: обмін інформацією; формування перспективних заходів і процесів; контроль і координація вже розпочатих дій; взаємне спілкування; підтримка ділових контактів на рівні; пошук, висунення і оперативна розробка робочих ідей; стимулювання розв'язання етичних проблем, які виникли в певній ситуації тощо [38].

Бесіди проводяться як індивідуальні, так і групові. В обох випадках чітко визначається мета: що необхідно з'ясувати, чим можемо допомогти. Зміст бесіди лаконічний, суттєвий для батьків, подається таким чином, щоб

спонукати співрозмовників до висловлення. Педагог повинен уміти не лише говорити, але й слухати батьків, виражати свою зацікавленість, доброзичливість.Бесіда допомагає зрозуміти, що цікаво батькам і яку роботу проводити з сім'єю по формуванню навичок правильної постави в дітей.

3. Консультації для батьків можуть бути плановими і позаплановими. Їх теми і зміст як планових, так і позапланових консультацій обговорюються і затверджуються завідувачем дошкільним навчальним закладом. Час і термін проведення планових консультацій намічають заздалегідь (це може бути і постійне число). Про терміни і теми консультацій сповіщають батьків. Позапланові консультації проводяться як з ініціативи завідувача або вихователя, так і з прохання самих батьків.

Вихователь складає систему консультацій, які проводяться індивідуально або для підгрупи батьків. На групові консультації можна запрошувати батьків різних груп, які мають однакові проблеми або, навпаки, успіхи у вихованні. Цілями консультації є засвоєння батьками певних знань, умінь; допомога їм у розв'язанні проблемних питань. Форми проведення консультацій різні (кваліфіковане повідомлення фахівця з наступним обговоренням; обговорення статті, заздалегідь прочитаної всіма запрошеними на консультацію; практичне заняття) [35].Консультації допомагають засвоювати батьками знання про проблеми і шляхи їх вирішення в процесі адаптації.

4. Семінари-практикуми. Батьки, особливо молоді, мають потребу в оволодінні практичними навичками виховання дітей, тому їх доцільно запрошувати на семінари-практикуми. Ця форма роботи дає можливість розповісти про способи формування успішного процесу адаптації дітей [35].

Дана форма роботи вимагає дуже серйозної підготовки, так як на такому семінарі вихователі знайомлять присутніх з досвідом своєї роботи. У центрі уваги семінару-практикуму знаходяться не тільки теоретичні питання процесу адаптації, а й практичні вміння та навички, що особливо цінно для

батьків. Семінари-практикуми є ефективною формою прилучення батьків та вихователів до творчої, пошукової діяльності в процесі адаптації.

5. *Групові батьківські збори* проводяться раз в 2-3 місяці. На обговорення виносять 2-3 питання (одне питання готує вихователь, з інших можна запропонувати виступити батькам або комусь із фахівців).

На цих зборах батьків систематично знайомлять із завданнями, формами і методами виховання дітей даної вікової групи в дитячому садку і сім'ї. Це може бути доповідь або інформація. Підбиваються підсумки роботи за певний період. Тематика педагогічних бесід і доповідей на групових зборах визначається вихователем у відповідності з річним планом роботи дитячого садка. При цьому враховуються також інтереси та побажання батьків з теми процесу адаптації дітей до умов дошкільного закладу.

6. *Круглий стіл* – форма публічного обговорення чи висвітлення якихось питань, коли учасники висловлюються у визначеному порядку: нарада, обговорення проблем з рівними правами учасників. Учасники вільно спілкуються між собою. Доцільно використовувати такі методи, як постановка дискусійних питань, аналіз педагогічних ситуацій, повідомлення фахівців з проблеми, обмін досвідом батьків, відповіді на їхні питання фахівців. Можна показати батькам відкрите (або відеозапис) заняття з дітьми, організовувати виставку літератури для дітей і батьків з проблеми формування процесу адаптації до умов закладу.

7. *Дискусія.* Як зазначає Н. Лисенко, у ході дискусії, можна використовувати такі методи, як постановка суперечливих питань, ознайомлення батьків з результатами тестування дітей, надання слова фахівцям, аналіз педагогічних ситуацій. Рекомендується проведення дискусій за аналогією з телевізійними «Ток – шоу»: наприклад, розподілити учасників на дві групи: перша – ті, хто вважає, що процес адаптації важливий на етапі раннього дитинства; друга – батьки з протилежною точкою зору. Необхідно дати можливість висловитися представникам протилежних думок, надати

слово фахівцеві, аргументувати правильну точку зору. Наприкінці підвести підсумок.

8. Усні журнали. Журнал складається з 3-6 сторінок тривалістю 5-10 хвилин, таким чином, загальна тривалість становить 40 хвилин. Досить великий обсяг інформації, розміщений у відносно короткому відрізку часу становить значний інтерес для батьків. Кожна сторінка журналу – це усне повідомлення про формування успішного процесу адаптації, який може бути проілюстровано дидактичними посібниками, переглядом відео, виставками книг. Батькам заздалегідь пропонується література для ознайомлення з проблемою, практичні завдання, питання для обговорення. Ця форма може проводитися регулярно із заданими рубриками, які мають місце в тому або іншому журналі. Наприклад, «Поради фахівця», «Це цікаво знати тощо; рубрики наповнюються педагогічним змістом з теми. В «Усному журналі» висвітлюються актуальні проблеми з формування процесу адаптації до умов дошкільного закладу. Головне – зробити ці зустрічі неформальними, а зацікавити батьків, відповідати на хвилюючі їхні питання, не захоплюватися теорією питання, а підносити матеріал переконливо, доступно, опираючись на їхній досвід.

9. Наочні форми роботи з батьками включають підготовку пам'яток, папок-пересувок, матеріалу на стендах, фотовиставки тощо. Наприклад, можна запропонувати батькам наочний матеріал, з питання формування процесу адаптації дітей, а також варіанти проведення дидактичних ігор з дітьми з даної проблеми.

10. Брифінг. Зустріч, на якій коротенько викладається позиція по одному з теми використання вправ щодо формування процесу адаптації дітей до умов дошкільного закладу. Може проводитися вихователем-методистом або фахівцем, які заздалегідь готуються до відповіді на запитання з певної теми. Дозволяє максимально активізувати батьків.

11. Батьківські конференції. Основна мета конференції – обмін досвідом з проблем адаптації дітей. Батьки заздалегідь готують повідомлення, педагог

при необхідності надає допомогу у виборі теми, оформленні виступу. На конференції може виступити фахівець. Його виступ дається "для запалу", щоб викликати обговорення, а якщо вийде, то й дискусію. Конференція може проходити в рамках одного дошкільного навчального закладу, але практикуються й конференції міських, районних масштабів. Важливо визначити актуальну тему конференції. До конференції готуються виставка педагогічної літератури, матеріалів, які відбивають роботу закладів дошкільної освіти з даної проблеми.

12. Сімейні клуби. На відміну від батьківських зборів, в основі яких навчально-повчальна форма спілкування, клуб будує відносини з родиною на принципах добровільності, особистої зацікавленості. У такому клубі людей поєднує загальна проблема й спільні пошуки оптимальних форм допомоги дитині, наприклад з формування процесу адаптації. Тематика зустрічей формується й запитується батьками. Сімейні клуби – динамічні структури. Вони можуть зливатися в один великий клуб або дробитися на більш дрібні, – все залежить від тематики зустрічі й задуму організаторів.

13. Бібліотека спеціальної літератури – значна допомога в роботі клубів з проблем співпраці закладу дошкільної освіти і сім'ї, зокрема з формування успішного процесу адаптації дітей, навчання й розвитку дітей. Педагоги стежать за своєчасним обміном, підбором необхідних книг, складають анотації новинок.

*14. «Батьківська пошта» і «Телефон довіри» ц*е нетрадиційні форми спілкування з родиною. Враховується зайнятість батьків. Будь-який член сім'ї має можливість у короткій записці висловити сумніви, щодо того як відбувається процес адаптації в дитини, звернутися по допомогу до конкретного фахівця тощо. Телефон довіри допомагає батькам анонімно з'ясувати певні значимі для них проблеми, попередити педагогів про помічені незвичайні прояви дітей.

15. Бібліотека ігор (ігротека). Нетрадиційна форма взаємодії з сім'єю. Оскільки ігри з формуваня навичок правильної постави вимагають участі

дорослого, це змушує батьків спілкуватися з дитиною. Якщо традиція спільних домашніх ігор прищеплюється, у бібліотеці з'являються нові ігри, придумані дорослими разом з дітьми [17].

Ці форми можуть стати ефективними за умови, якщо вдалося знайти індивідуальний стиль взаємин з батьками. Важливо знайти спільну мову з батьками, завоювати їхню довіру, розбудити бажання поділитися з педагогом своїми думками, сумнівами. Все це допоможе краще зрозуміти дитину, знайти оптимальні способи рішення проблем в дошкільному навчальному закладі й вдома. Психологічною умовою такої успішної міжособистісної взаємодії є уважність, проникливість, неквапливість.

Отже, в Законі України «Про дошкільну освіту», у статті 8 зазначено, що батьки несуть відповідальність за розвиток, виховання і навчання дітей та збереження їхнього життя і здоров’я. Тому мета формування успішного процесу адаптації дитини до умов закладу дошкільної освіти має бути єдина для сім’ї і ЗДО як виразника інтересів суспільства.

Розділ 2. Дослідження використання форм взаємодії з батьками дітей 3-го року життя в період адаптації до умов ЗДО

2.1. Форми взаємодії сім'ї і закладу дошкільної освіти в період адаптації

З метою дослідження особливостей педагогічної взаємодії сім'ї і закладу дошкільної освіти з питання адаптації дітей 3-го року життя до умов закладу дошкільної освіти була проведена експериментальна робота. Дослідженням було охоплено 30 дітей 3-го року життя у ЗДО «Вітерець» м. Конотопа, батьки дітей та вихователі. Для проведення дослідження були створені експериментальна (далі ЕГ) та контрольна група (далі КГ) по 15 дітей в кожній групі (Додаток А) та проводилася робота з батьками (60 батьків) та двома вихователями. Дослідження тривало з вересня 2020 по травень 2021 і проводилося без порушення режиму дня дітей та розпорядку роботи закладу дошкільної освіти.

Мета дослідження: спостереження за поведінкою дітей в період адаптації, бесіди з вихователями, батьками, психологом, медичною сестрою.

Експериментальне дослідження проводилось у три послідовні взаємопов'язані етапи. Констатувальний етап дослідження полягав у здійсненні діагностики процесу адаптації, охарактеризована поведінка дітей (Додаток Б). Використані теоретичні методи: аналіз стану та синтез, класифікація і узагальнення, порівняння.

Практичні методи: спостереження, вивчення документації, тестування, анкетування батьків (Додаток В). Проведені консультації для батьків «Особливості адаптації дітей до умов ЗДО» з метою визначення питання формування процесу адаптації дітей раннього віку, виявлення особливостей організації форм взаємодії з сім'єю з формування процесу адаптації дітей до умов ЗДО (Додаток З).

Контрольна група (КГ) – діти, які займалися за планом вихователя, не використовуючи в розроблену систему роботи, тобто форми взаємодії з

батьками для формування легкої адаптації дітей до умов дошкільного закладу, які запропоновані длч дітей ЕГ.

Експериментальна група (ЕГ) – діти, які займались за розробленою системою роботи (програма), проводилися серії занять з дітьми та батьками, організовувалися консультацій для батьків (оформлення інформаційних куточків, різноманітних заходів основною темою яких були скорочення терміну адаптації у дітей раннього віку, її полегшення). З цією метою нами була розроблена тренінгова програма адаптації дітей 3-го року життя до умов закладу дошкільної освіти «Разом весело рости». Мета: створення освітнього простору, в якому дитина отримує досвід активного освоєння довкілля в процесі різноманітних видів діяльності, активна взаємодія педагогів, батьків, дітей. Основна мета програми – допомогти дитині успішно адаптуватись до умов ДНЗ, формування почуття причетності до групи, позитивного емоційного фону.

На констатувальному етапі дослідження ми провели такі форми роботи з батьками, а саме: анкетування, бесіди, консультації, семінари-практикуми, групові збори, круглий стіл, дискусію, батьківську конференцію, сімейний клуб; Використали: усні журнали, наочні форми роботи, «батьківську пошту», бібліотеку (ігротеку), які сприяють співпраці між сім'єю і закладом дошкільної освіти з питання процесу адаптації дітей до умов ЗДО. З дітьми проводили систему адаптаційних вправ, вправ ігрового характеру, рухливих ігор,ігор з пісочної терапії, занять, які вимагають систематичного виконання (Додаток Л). Метою нашої взаємодії між сім’єю і ЗДО є допомога дитині успішно адаптуватись, формування почуття причетності до групи, позитивного емоційного фону. Робота проходила в колективній та індивідуальній формі.

Розроблена система була реалізована з дітьми ЕГ, у КГ роботу вели не змінюючи традиційних педагогічних умов. За цей період двічі була проведена проміжна діагностика процесу адаптації усіх дітей. Після експериментальної реалізації системи адаптації проведена контрольна

діагностика з метою виявлення ефективності запропонованої системи освітньої роботи.

Експериментальна робота почалась із проведення констатувального етапу дослідження, що полягав у здійсненні комплексної роботи з батьками дітей ЕГ та КГ з метою виявлення рівня адаптації дітей.

Аналіз анкетування показав, що на даному етапі адаптація проходить досить складно, дітям важко пристосуватися до нових умов ЗДО. Малюки стають дратівливими, занадто збудливими, емоційно реагують на прохання батьків (Додатки В, Д).

У ЗДО приділяється увага даній проблемі, проводяться лекторії для батьків маленьких вихованців, круглі столи, семінари, конференції, зустрічі з психологом та медичним персоналом. Ці заходи спрямовані на розширення інформаційного простору для батьків та рідних. Результати опитування показали нам, що вихователі приділяють важливу увагу даній проблемі, але роботу, яка організовується в закладі слід розширювати, щоб вона давала більш вагомі результати.

Нами була проведена система ігрових вправ для дітей, пальчикові гімнастики, релаксаційні вправи, розвиваючі ігри з предметами, різноманітні сюрпризи, заняття у формі міні-тренінгів з дітьми та батьками, які включали такі завдання :

- формування емоційних контактів «дитина – дитина», «дитина – дорослий» ,почуття приналежності групі ;
- вдосконалення сенсорних функцій дітей ;
- розвиток здатності дитини до емпатії, співпереживання ;
- розвиток навичок соціальної поведінки .

Ми дійшли наступних висновків: майже у всіх дітей спостерігаються ознаки нестабільності в емоційній сфері, психологічний дискомфорт. Не має жодного малюка, який не страждав би через розлуку з рідними. Діти відмовляються від спілкування, іграшок, хворобливо реагують на розставання з батьками – плачуть, розлучаючись і зустрічаючись із ними. У

групі поводяться неспокійно, часто вередують, постійно запитують про маму, просяться додому, можуть відмовлятися від їжі; буває так, що дитину нічим не можна заспокоїти. Заняття і групові ігри, організовані вихователем, дітей не цікавлять, вони не зважають на яскраві іграшки, які знаходяться у групі, віддаючи перевагу своїй улюбленій іграшці, принесеній із дому. До однолітків і вихователя ставляться байдуже або стороняться їх.

У процесі дослідження було виявлено, що показники рівнів адаптації дітей до умов закладу дошкільної освіти сформовані приблизно однаково (мал. 2.1., 2.2.), атакож рівень обізнаності батьків з даного питання (мал. 2.3.)

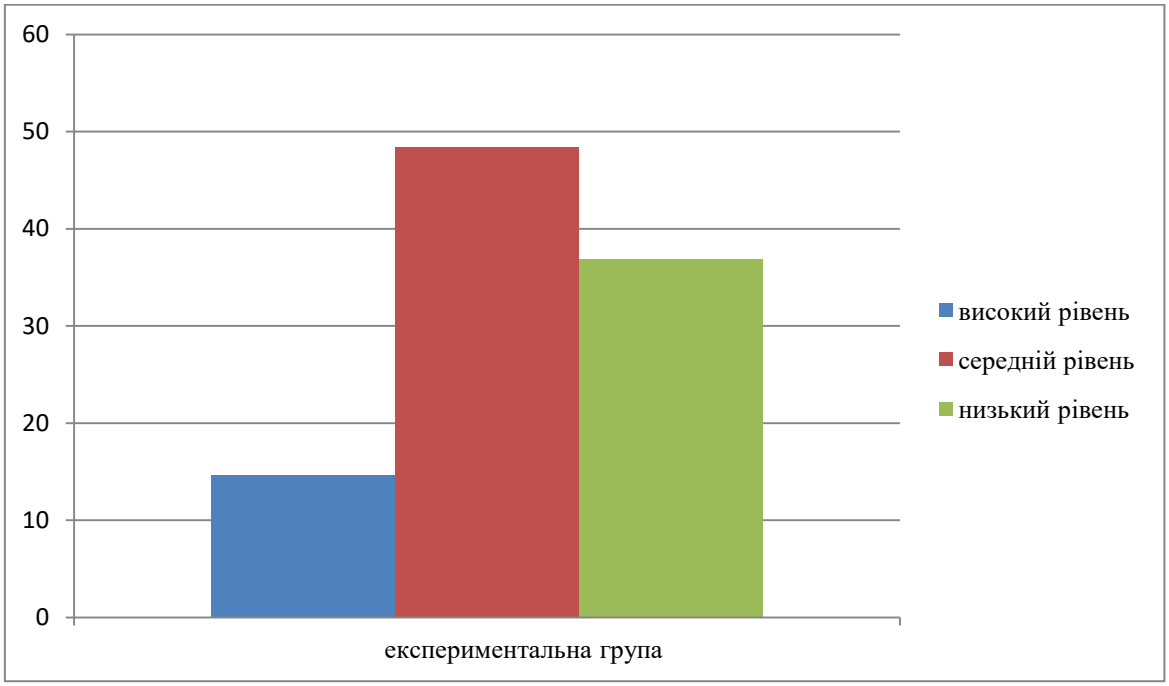

Мал. 2.1. Рівні адаптації у дітей ЕГ (констатувальний етап)

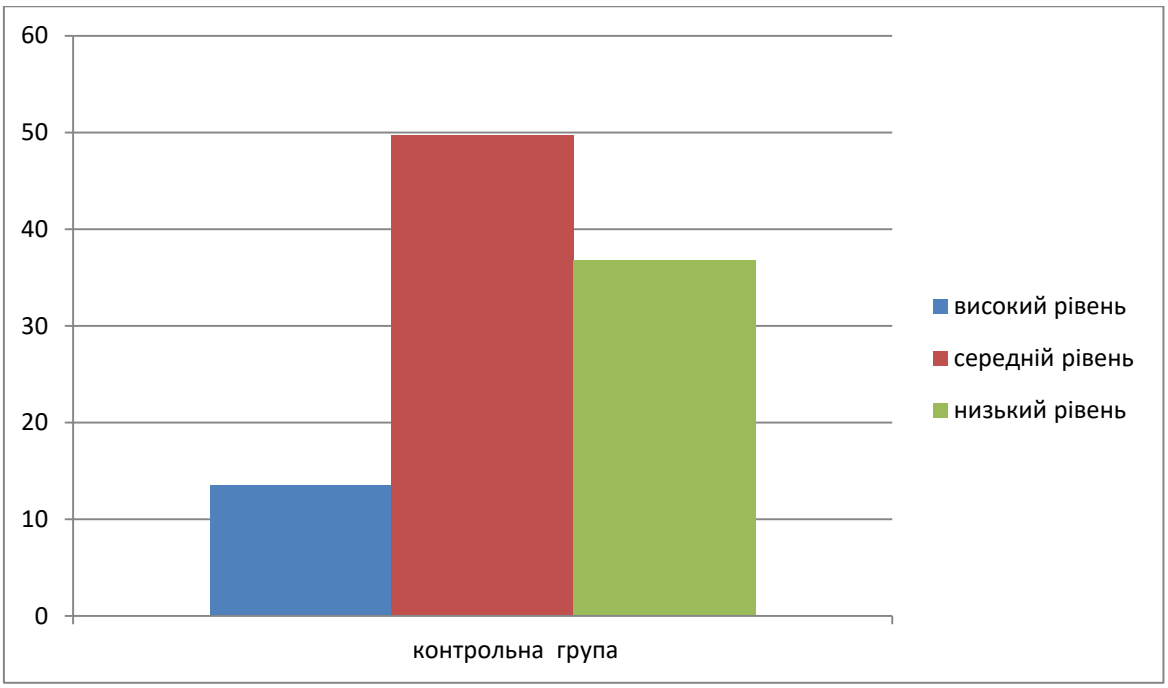

Мал. 2.2. Рівні адаптації у дітей КГ (констатувальний етап)

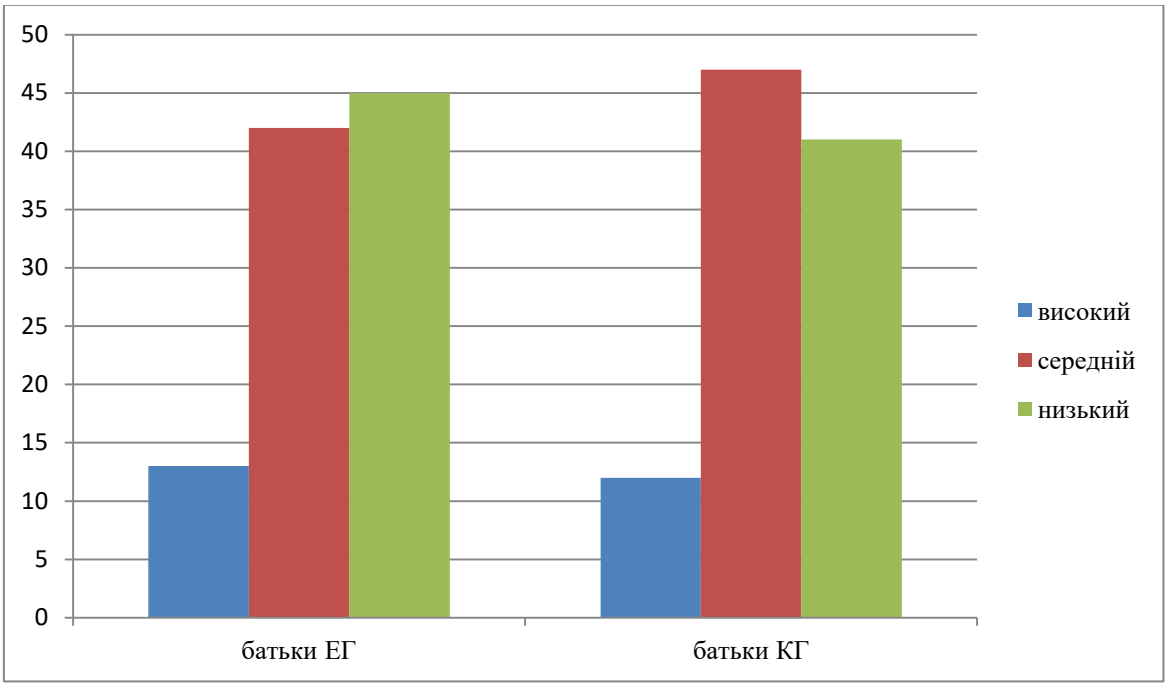

Мал. 2.3. Рівні обізнаності батьків дітей ЕГ та КГ

Таким чином, результати показують, що діти ЕГ та КГ мають приблизно однакові рівні адаптації дітей до умов закладу дошкільної освіти. За результатами анкетування батьків можна стверджувати, що співпраця між

ЗДО та сім’єю з питання адаптації дітей проходить і знаходиться на низькому рівні.

Отже, нашим завданням є формування процесу адаптації дітей до умов закладу дошкільної освіти, використовуючи різноманітні форми взаємодії з батьками.

2.2. Система роботи з дітьми та батьками для скорочення адаптаційного періоду

Завдання формувального етапу включав залучення батьків до активної співпраці, тому що тільки в процесі спільної діяльності закладу дошкільної освіти і сім’ї вдається максимально вдало формувати легку адаптацію дітей до умов ЗДО. Розроблена система роботи взаємодії сім’ї та закладу дошкільної освіти в період адаптації дітей передбачала дотримання таких умов, як: взаємна довіра; такт, чуйність, у відношенні до батьків; проведення різних форм роботи з батьками. Система взаємодії включала таку модель роботи (див. мал. 2.4.).

Дотримуючись педагогічних умов, ми досягли досить спокійних, рівних, довірчих стосунків з батьками вихованців. І це стало запорукою успішності проведеної нами системи роботи, з сім'єю, що передбачала включення батьків у життя групи у формуванні успішної та легкої адаптації дітей 3-го року життя до умов ЗДО. Погоджуючи свої дії з родиною, намагалися доповнити або розширити знання батькам з теорії та практики формування процесу пристосування дітей до нових умов. У своїй роботі ми дотримувались педагогічних умов. Умова – це те, від чого залежить дещо інше (обумовлює); істотний компонент комплексу об’єктів (речей, їх станів, взаємодії), з наявності якого з необхідністю випливає існування даного явища. Педагогічні умови – це одна зі сторін закономірності освітнього процесу.

Виділили такі рівні педагогічних умов, які ми використали в своїй роботі:

Перший рівень педагогічних умов – характеристика дитини, яка детермінує успішність освітнього процесу. *Другий* – безпосередні обставини виховання, зміст та організація діяльності. *Третій* – «педагогічна діяльність як управління взаємодією» [].

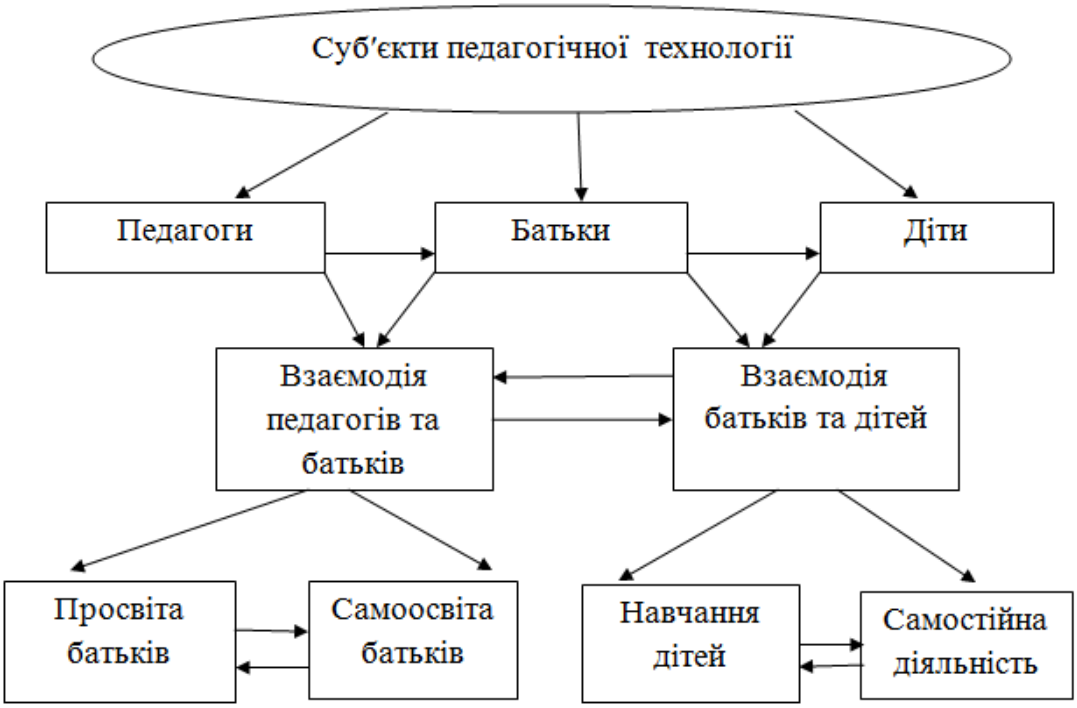

Мал. 2.4. Модель взаємодії сім'ї і закладу дошкільної освіти

На першому рівні перевірили нервово-психічний стан дитини, охарактеризували рівні готовності дітей відвідувати дошкільну установу (Додаток Б, Г).

На другому рівні педагогічних умов провели анкетування батьків та вихователів. За даними анкет зробити висновок, що процес адаптації дітей до нових умов має велике значення, але не всі батьки володіють належними

знаннями, не високий рівень їх обізнаності, приділяють незначну кількість часу на спілкування з педагогами та дітьми. Нами був розроблений календарний план взаємодії ЗДО та сім'ї, представлений у вигляді системи роботи.

Таблиця 2.5.

Календарний план взаємодії ЗДО та сім'ї з теми «Формування процесу адаптації дітей 3-го року життя до умов ЗДО»

№	Учасники заходу	Тема заходу	Дата проведення	Форма роботи	Мета заходу
1.	Батьки Вихователі	"Що Ви знаєте про свою дитину"	03.09.2020 р.	Бесіда	Уточнити знання про особливості характеру; дізнатися, які питання цікаві
2.	Батьки Вихователі	"Що таке адаптація"	10.09.2020 р.	Групові збори	Дати знання про процес адаптації; відповісти на питання, які цікавлять
3.	Батьки Вихователі	"Як правильно перевірити емоційной стан дитини"	17.09.2020 р.	Наочні форми роботи: матеріал на стенд	Сприяти вмінню знаходити потрібну інформацію та оперувати нею
4.	Батьки Психолог	"Що потрібно для формування легкого процесу адаптації до нових умов"	20.09.2020р.	Круглий стіл	Навчити відстоювати власну думку щодо формування процесу адаптації
5.	Батьки Вихователі Діти	«Практичне застосування вправ ігрового	24.09.2020 р.	Семінар-практи-кум	Навчити практичним навичкам,взаємина

		характеру, ігор-забав»			м між однолітками групи

6.	Батьки Вихователі	Обговорення статті: «Психологічна безпека особистості дитини» вихователя першої категорії – Олени Василівни Седової	29.09.2020р.	Консуль-тація	Вчити аналізувати прочитане та засвоювати знання про психологічний стан дитини
7.	Батьки Вихователі Психолог	"Співпраця ЗДО та сім'ї з формування процесу адаптації: за і проти"	01.10.2020 р.	Дискусія	Навчити відстоювати власну думку щодо формування процесу адаптації дітей; працювати у групах
8.	Батьки Вихователі	"Це цікаво знати: ігри, що сприяють адаптації дитини"	09.10.2020 р.	Усний журнал	Сприяти вмінню знаходити потрібну інформацію та оперувати нею і оформлювати журнал
9.	Батьки	"Система пальчикових ігор для легкого формування процесу адаптації дітей раннього віку до умов ЗДО"	15.10.2020 р.	Бібліоте-ка (ігротека)	Вчити співпрацювати один з одним

10.	Батьки Вихователі	"Обмін досвідом і спостереженням и"	17.10.2020р.	Батьків-ська конференці я	Вчити обмінюватися досвідом по формуванню процесу адаптації дітей до новох умов ЗДО
11.	Батьки Вихователі	"Питання, які Вас найбільше цікавлять"	вересень-жовтень	"Батьків-ська пошта"	Написати питання з проблем процесу адаптації дітей раннього віку до умов ЗДО, які цікавлять
12.	Батьки Вихователі	«Рівні адаптації»	29.10.2020 р.	Сімейний клуб	Висловити свої ідеї щодо формування процесу адаптації дітей раннього віку до умов ЗДО
13.	Психолог Батьки	«Емоційний стан дитини»	13.12.2020р.	Консульта ція для батьків	Уточнити знання про особливості емоційного стану дітей: дізнатися які цікавлять питання Надати інформацію та оперувати нею
14.	Медична сестра Батьки	«Здоровий сон дітей"	23.09.20 р.	Пам’ятка для батьків	

15.	Психолог Батьки	«Шо ви знаєте про свою дитину»	17.01.21р.	Тести для батьків	Уточнити знання про особливості характеру
16.	Медична сестра Батьки	«Харчування вихідного дня»	05.02.21р.	Консультація для батьків	Дати знання. Відповісти на питання
17.	Психолог Батьки	«Гра та іграшки»	18.03.21 р.	Тренінг для батьків	Навчити взаєминам між однолітками
18.	Вихователі Батьки	«Наші діти»	05.04.21р.	Тренінгове заняття для батьків	Сприяти налагодженню стосунків між батьками, ознайомити з навичками спілкування з дитиною.

У нашій системі роботи у взаємодії сім'ї та закладу дошкільної освіти з формування процесу адаптації дітей 3-го року життя до умов ЗДО ми використовували такі форми взаємодії з сім'єю:

• Бесіда проводилася індивідуально як з вихователями, так з батьками. Під час бесід ми чітко визначили їх мету: уточнили що вони знають про емоційний стан дитини, дізналися, які питання їм цікаві;

• Консультація «Особливості адаптації дітей до умов ЗДО» проводилася для засвоєння батьками знань про процес адаптації. Метою консультації

було надання батькам знань про адаптацію дитини. На консультації ми обговорювали статтю, заздалегідь прочитану вихователями та батьками;

- Семінар-практикум проводився для надання батькам та вихователям практичних навичок по формуванню процесу адаптації дітей. навчити визначати емоційний стан дитини. навчити практичним навичкам у допомозі полегшення етапів адаптації дитини;

- Групові збори «Адаптація дитини 3-го року життя» проводилися для того, щоб дати знання про адаптацію дітей батькам та вихователям та відповідали на запитання, які їх цікавлять;

- Круглий стіл «Позитивні сторони раннього розвитку дитини» проводився для того, щоб відстоювати власну думку щодо вчасного раннього розвитку дітей, та подальшої соціалізвції. Під час круглого столу учасники вільно спілкувалися один з одним. Використовували такі методи, як постановка дискусійних питань, обмін досвідом батьків;

- Дискусія «Співпраця ЗДО та сім'ї» проводився для того, щоб мати та відстоювати власну думку щодо взаємодії ЗДО та родин дітей. Ми дали можливість висловитися представникам протилежних думок, аргументувати правильну точку зору. Наприкінці підвели підсумок;

- Усні журнали «Це цікаво знати: ігри, що сприяють адаптації дитини» проводилися для того, щоб сприяти вмінню знаходити потрібну інформацію, оперувати нею та оформлювати журнал. Журнал складався з 5 сторінок, по тривалості кожна займала від 5 хвилин, таким чином, загальна тривалість становить 25 хвилин. Зустріч зробили неформальною, щоб зацікавити батьків;

- Наочні форми проводили для того, щоб сприяти вмінню знаходити потрібну інформацію та оперувати нею. Робота з батьками включала підготовку матеріалу на стенд.

- Батьківська конференція «Обмін досвідом і спостереженнями» проводили для того, щоб вчити батьків та вихователів обмінюватися досвідом по формуванню процесу адаптації дітей до нових умов. Батьки

заздалегідь готували повідомлення, вихователі надавали допомогу у виборі теми, оформленні виступу.

- Сімейні клуби проводили для того, щоб висловити свої ідеї по формуванню процесу адаптації. В основі сімейного клубу лежала навчально-повчальна форма спілкування, будували відносини з родиною на принципах добровільності, особистої зацікавленості. У сімейному клубі батьків та вихователів поєднувала загальна проблема й спільні пошуки оптимальних форм допомоги дитині.

- «Батьківську пошту» проводили для того, щоб висловити свої ідеї по формуванню успішного процесу адаптації. Висловлювалися вони у короткій записці.

- Бібліотека ігор (ігротека) «Пісочна терапія» проводили для того, щоб вчити співпрацювати батьків та вихователів.

Всі використані нами форми роботи допомогли нам у співпраці з питання адаптації дітей до нових умов ЗДО. Завдання в роботі з батьками:

- залучення батьків різноманітними формами співпраці до активної участі в діяльності дошкільного закладу;

- єдність у роботі закладу дошкільної освіти і сім'ї з виховання дітей;

- взаємна довіра у взаєминах між педагогами та батьками, розуміння потреб та інтересів дитини і своїх обов'язків як вихователів; зміцнення авторитету педагога в сім'ї і батьків у дитячому садку;

- встановлення правильних відносин на основі доброзичливої критики і самокритики;

- взаємодопомога у спільній роботі з виховання малюків. Заклад дошкільної освіти повсякденно допомагає батькам у вихованні дітей. У свою чергу батьки допомагають закладу дошкільної освіти в освітній роботі;

- використання різноманітних форм роботи закладу дошкільної освіти з сім'єю в їх взаємозв’язку: ознайомлення з батьками та іншими членами сім’ї; консультації та інше;

• індивідуальні та групові форми роботи з батьками, які доповнюють один одного. Щоденне спілкування вихователя з батьками створює великі можливості для індивідуальної роботи , для зміцнення зв'язку між сім'єю та закладом дошкільної освіти .

Отже, роботу по взаємодії ЗДО та сім'ї з питання адаптації дітей 3-го року життя до нових умов проводили у тісній співпраці. Батьки вдома, вихователі в ЗДО протягом дня, у режимних моментах контролювали емоційний стан дітей: як дитина грається з однолітками та дорослими, їсть, спить. Також ми визначили педагогічні умови щодо формування процесу адаптації дітей раннього віку до умов закладу дошкільної освіти.

2.3. Результати впровадженої системи роботи у практичну діяльність закладу дошкільної освіти

Після проведенної системи взаємодії між ЗДО та сім'єю з формування процесу адаптації дітей 3-го року життя до умов дошкільної установи, нами було повторно проведено обстеження емоційного стану дітей з метою виявлення динаміки груп соціально-психологічної адаптації дітей.

Таблиця 2.6.

Рівні адаптації у дітей КГ (контрольний етап)

Ім'я, Прізвище	Дата народження	Дата надходження в ДНЗ	Рівні адаптації
Конотенко Аліна	29.01.17	11.09.19	III (важкий)
Авраменко Вадим	18.08.17	14.09.19	II (середньої важкості)
Макурін Олег	16.02.17	06.09.19	III (важкий)
Кривошей Аліна	14.05.17	12.08.19	III (важкий)
Сивенко Анна	01.08.17	14.08.19	III(важкий)
Семенович Аріна	27.03.18	10.08.19	III(важкий)
Мовчан Ярослава	04.05.17	20.08.19	II (середньої важкості)

Таблиця 2.7.

Рівні адаптації дітей ЕГ (контрольний етап)

Ім'я, Прізвище	Дата народження	Дата надходження в ДНЗ	Рівні адаптації
Конотенко Аліна	29.01.17	11.09.19	II (середньої важкості)
Авраменко Вадим	18.08.17	14.09.19	I (легкий)
Макурін Олег	16.02.18	06.09.19	I (легкий)
Кривошей Аліна	14.05.17	12.08.19	II (середньої важкості)
Сивенко Анна	01.08.17	14.08.19	I (легкий)
Семенович Аріна	27.03.18	10.08.19	II (середньої важкості)
Мовчан Ярослава	04.05.17	20.08.19	I (легкий)

Виходячи з аналізу даних з таблиці, ми можемо стверджувати, що розроблена нами система взаємодії, використання запропонованих форм роботи з батьками дітей ЕГ позитивно вплинула на процес адаптації дітей раннього віку в умовах взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї.

Після апробації методів, прийомів, консультацій, оформлення інформаційних куточків, проведених занять з дітьми з даної тематики ми провели контрольний етап експерименту, який мав на меті здійснення порівняльної характеристики рівнів сформованості дітей ЕГ та КГ до умов ЗДО, ефективності та результативності використання запровадженої системи роботи. Для узагальнення, детального вивчення і співставлення результатів дослідження ця частина експериментальної роботи проводилася за методикою констатувального етапу.

У ході спостережень і бесід з батьками процес адаптації успішно минув. Діти із задоволенням відвідують заклад дошкільної освіти, вони вже виросли, стали дружніми, самостійними, допитливими, пристосувалися до розпорядку дня, усвідомили вимоги вихователів, засвоїли нові знання в процесі групового навчання.

Батьки стали більше залучати дітей до життя дошкільної установи, а саме Аріна С. разом з мамою та бабусею прийняли активну участь в оформленні батьківського куточка «Мій садочок – мій другий дім», Аня С. з мамою залюбки зробила перші спроби виготовлення та показу настільного театру для малюків «Теремок». Спільна діяльність вихователів, дітей, батьків допомогла дітям набути певних навичок у тій або іншій діяльності, зокрема, у спілкуванні, засвоєнні соціальних норми поведінки, підвищенні життєвого тонусу. покращення емоційного і фізичного стану.

Результати контрольного етапу показані на мал. 2.8., 2.9., 2.10.

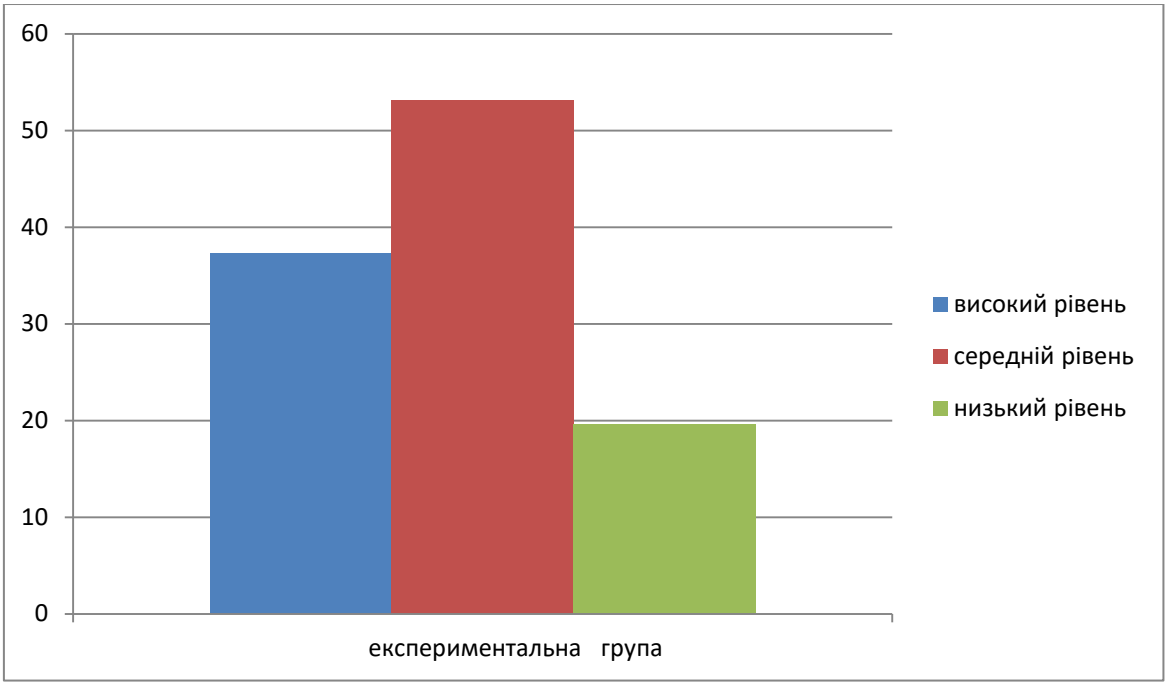

Мал. 2.8. Рівень розвитку показників процесу адаптації до умов ЗДО у дітей ЕГ (контрольний етап)

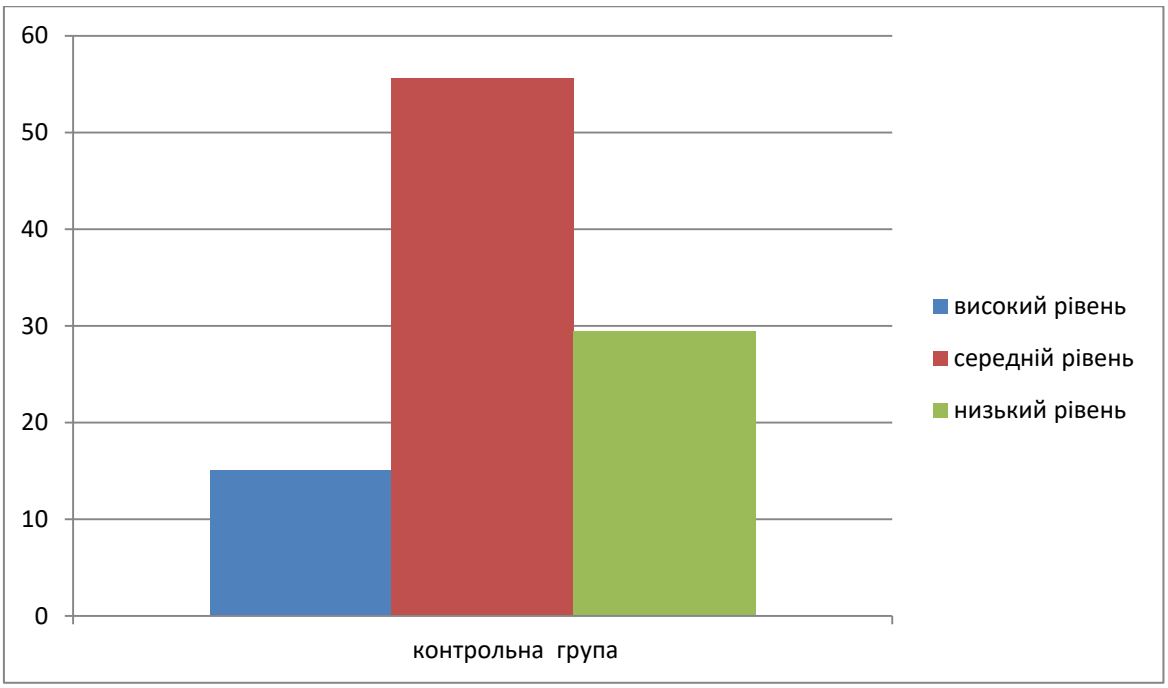

Мал. 2. Рівень розвитку показників процесу адаптації до умов ЗДО у дітей КГ (контрольний етап)

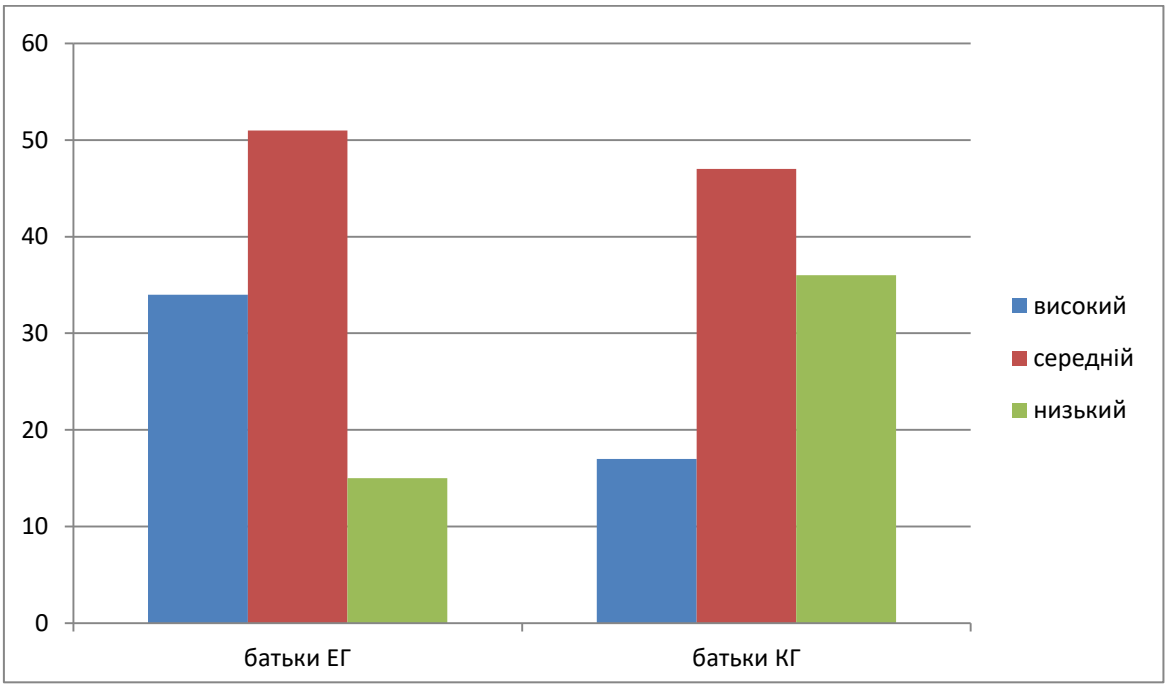

Мал. 2.10. Рівні залучення дітей до умов ЗДО в період адаптації батьками КГ та ЕГ (контрольний етап)

Проведене педагогічне дослідження підтверджує ефективність розробленої нами системи взаємодії між закладом дошкільної освіти, використання різноманітних форм роботи з батьками в процесі адаптації

дітей 3-го року життя до умов ЗДО. Проведене дослідження узагальнили в таблицю.

Таблиця 2.11. Рівні адаптації дітей третього року життя до умов ЗДО

Групи	**На початку дослідження**			**На кінець дослідження**		
	Легкий (I)	Середньої важкості (II)	Важкий (III)	Легкий (I)	Середньої важкості (II)	Важкий (III)
ЕГ	13,2%- 2д	59,4%-9д	26,4%- 4д	19,8%-3д	72,6%-11д	6,6%-1д
КГ	13,2%-2д	52,8%-8д	34%-5д	13,2%-2д	60,4%- 9д	26,4-4д

Порівняння результатів констатувального та контрольного етапів дослідження у КГ та ЕГ відображені на мал. 2. 12.

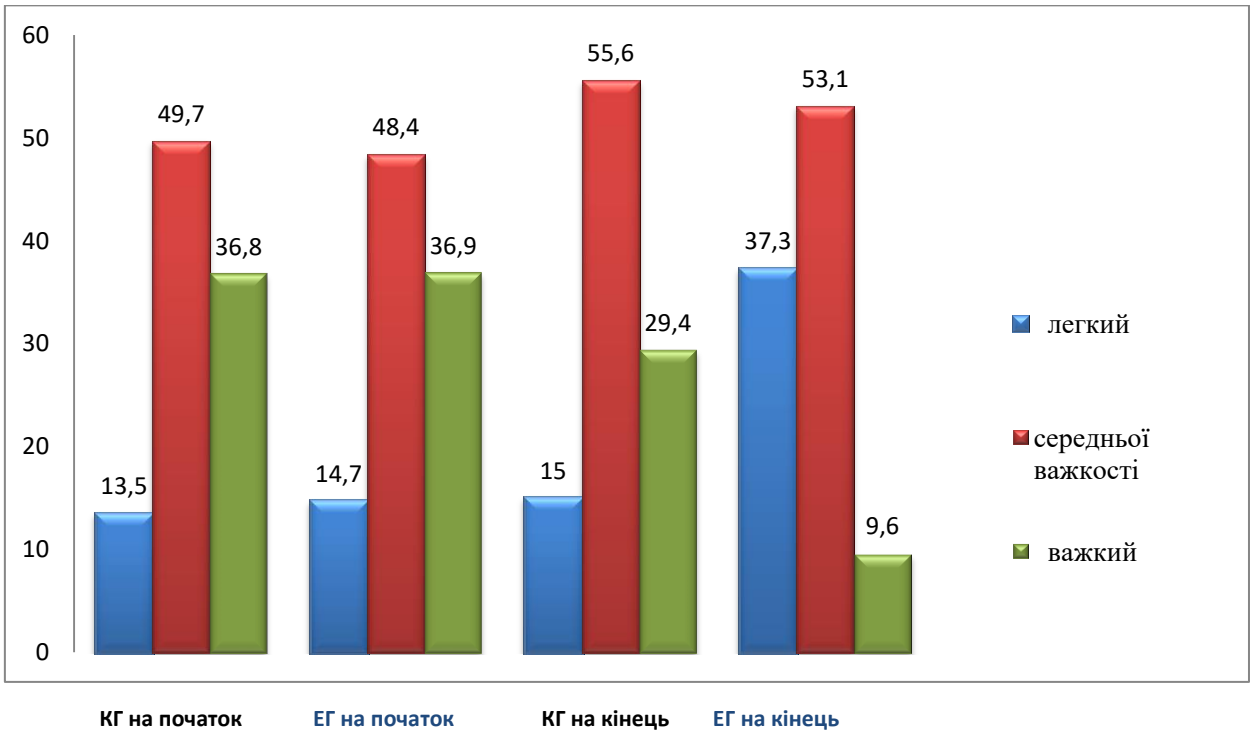

Мал. 2.12. Порівняння результатів констатувального та контрольного етапів дослідження у дітей КГ та ЕГ

Отже, запропонована нами система роботи сприяє кращому, скороченому процесу адаптації до умов ЗДО та підвищує рівень

обізнаності батьків, що в свою чергу стимулює залучення дітей до закладу дошкільної освіти, оскільки під час перебування вихованці мають можливість безпосередньо сприймати інформацію про своїх однолітків, навколишній простір, світ природи, техніки, правила поведінки, вміння товаришувати, проявляти зацікавленість у світі великої родини дитячого дошкільного закладу.

Висновки до другого розділу

Розроблена нами система взаємодії, використання запропонованих форм роботи з батьками дітей ЕГ позитивно вплинула на процес адаптації дітей раннього віку в умовах взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї.

У ході спостережень і бесід з батьками процес адаптації успішно пройшов. Діти із задоволенням відвідують заклад дошкільної освіти, вони вже підросли, стали дружніми, самостійними, допитливими, пристосувалися до розпорядку дня, усвідомили вимоги вихователів, засвоїли нові знання в процесі групового навчання.

Батьки стали більше залучатися до різних заходів і звертати увагу дітей на життя дошкільної установи, а саме: брати активну участь в оформленні батьківського куточка «Мій садочок – мій другий дім», залюбки зробили перші спроби виготовлення та показу настільного театру для малюків «Теремок». Спільна діяльність вихователів, дітей, батьків допомогла дітям набути певних навичок у тій або іншій діяльності, зокрема, у спілкуванні, засвоєнні соціальних норми поведінки, підвищенні життєвого тонусу, покращення емоційного і фізичного стану.

Висновки

На основі проведеного дослідження нами були сформовані наступні висновки:

Відвідування закладу дошкільної освіти змінює майже всі умови життя маленької дитини. Саме співробітники закладу дошкільної освіти і батьки, об'єднавши свої зусилля, забезпечують малюкові емоційний комфорт. Тому на сьогоднішній день є актуальною тема адаптації дітей 3-го року життя до умов ЗДО. У ранньому віці великий вплив на дітей має навколишнє середовище, а ним є як сім'я, так і заклад дошкільної освіти .

Відповідно до Закону «Про освіту» і Типового положенням про ЗДО одним з основних завдань, що стоять перед ЗДО є «взаємодія з родиною для забезпечення повноцінного розвитку дитини». Тому так важливо спрямувати роботу закладу дошкільної освіти на створення єдиного розвивального простору дитини, як у ЗДО, так і у родині. Вихователь повинен працювати таким чином, щоб батьки могли: перебороти авторитаризм і побачити світ з позиції дитини; досягти розуміння того, що не можна дитину порівнювати з іншими дітьми, розпізнати сильні й слабкі сторони розвитку дитини й ураховувати їх, бути емоційною підтримкою для дитини.

Зміст, організація й методика використання форм взаємодії з батьками дітей в процесі адаптації до умов ЗДО повинна включати в себе такі педагогічні умови:

- єдність у роботі ЗДО й родини в період адаптації дітей;
- взаємна довіра у співнраці між педагогами й батьками:
- розуміння вихователем потреб, інтересів дитини та своїх обов'язків;
- зміцнення авторитету педагога в сім'ї батьків у закладі дошкільної освіти, установлення правильних відносин на основі доброзичливої критики й самокритики;
- взаємодопомога в спільній роботі з виховання дітей.

Велике значення мають використання форм взаємодії з батьками дітей раннього віку в період адаптації до умов закладу дошкільної освіти:

бесіда; консультація; семінар-практикум; групові збори; круглий стіл; дискусія; усні журнали; наочні форми; батьківські конференції; сімейні клуби ; «Батьківська пошта»; бібліотека ігор (ігротека); папки-пересувки; інформаційні стенди тощо.

Поради для вихователів

- Любіть дітей і ставтесь до них як до своїх;
- Пам'ятайте про індивідуально-психологічні особливості розвитку кожної дитини;
- Залучайте дитину в доступній формі до соціальних і моральних норм;
- Необхідно налагодити контакт з батьками дітей, що надходять до дошкільної установи;
- Проводьте консультації та бесіди з батьками, знайомтеся з режимом дня дитячого саду, з вимогами до дитини;
- По можливості відвідайте сім'ю дитину, дізнайтеся про звички та інтереси дітей;
- Проводьте батьківські збори до надходження дітей до дитячого садка. У своїй роботі вихователі повинні використовувати анкетування, відвідування дитини вдома, папки-пересування, наочні форми педагогічної пропаганди (стенди), консультації для батьків, бесіди з батьками, батьківські збори.

Поради для батьків

- Любіть свою дитину такою, якою вона є;
- Радійте своїй дитині;
- Розмовляйте з дитиною турботливим, підбадьорливим тоном;
- Слухайте дитину, не перебиваючи;
- Встановіть чіткі і певні вимоги до дитини;
- Не влаштовуйте для дитини безліч правил;

- Будьте терплячі;
- Кожен день читайте дитині і обговорюйте прочитане;
- У розмові з дитиною називайте як можна більше предметів, їх ознак, дій з ними;
- Заохочуйте в дитині прагнення задавати питання;
- Частіше хваліть дитину;
- Заохочуйте ігри з іншими дітьми;
- Цікавтеся життям і діяльністю вашої дитини в дитячому закладі;
- Не дозволяйте собі неналежної поведінки в присутності дитини;
- Пам'ятайте, що авторитет батьків заснований на гідному зразку поведінки;
- Прислухайтесь до порад педагогів у період адаптації дітей до умов ДНЗ;
- Відвідуйте групові зборів.

Таким чином, спільна діяльність педагогів дошкільного дошкільного закладу та батьків є запорукою успішної адаптації дитини до умов дошкільного закладу.

Щоб процес адаптації не затягувався, необхідно:

1. Поступово виробляти звичку дотримуватись певного режиму дня, схожого до режиму в дошкільному закладі.

2. Формувати навички самообслуговування: самостійно їсти, одягатися, мити руки і вмиватися, проситися в туалет, складати іграшки тощо.

3. Розвивати навички спілкування з однолітками і дорослими, поступово розширювати коло знайомств малюка.

4. Організовувати позитивне емоційне спілкування дитини з вихователем, давати позитивні настановлення, підтримувати бажання дитини йти в дитячий садок, розповідати якомога більше позитивного про дитячий заклад, говорити дитині, що вона вже доросла, а дорослі діти ходять у дошкільний заклад, придумати ритуал прощання з дитиною, зустрічати її з посмішкою.

5. Заздалегідь познайомити дитину з групою, показати його шафу для одягу, ліжечко, іграшки, познайомити з вихователем.

6. У перші дні - короткочасне перебування дитини у групі (1-2 години), потім цей час поступово збільшується. Необхідно гуляти на майданчику після відвідування дитячого закладу, приводити дитину не лише на денну прогулянку, а й на вечірню. Таким чином дитина встигає більше дізнатися про життя в дошкільному закладі, а головне - вона бачить, як за всіма дітьми приходять батьки і забирають їх додому: ніхто не залишається у дитячому садку. З кінця другого тижня дитину вже можна лишити на цілий день.

7. Повідомити вихователя про особливі звички дитини.

8. Давати із собою улюблену домашню іграшку.

9.Розширювати коло близьких людей, які приводитимуть дитину до дитячого закладу (мама, тато, бабуся, дідусь, тітка, дядько). Це полегшить процес прощання.

10.Грати з дитиною в ігри, спрямовані на розширення кола спілкування, вироблення впевненості, зняття страху, тривожності ("Давай познайомимось із лялькою", "Я-хороший", "Пограємо в дитячий садок".)

Така робота сприяє легшій адаптації дитини до умов дошкільного закладу, зміцнює резервні можливості її організму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аванесова В.М. Навчання найменших в дитячому садку. Москва: Освіта, 2005. 176с.
2. Алексєєнко Т. Ф. Педагогічні проблеми молодої сім'ї: навч. посібник. К.иїв: ізмн, 1997. 234 с.
3. Алексєєнко Т. Про нові підходи до сімейного виховання. *Шлях освіти.* 1997. №2. С. 34-37.
4. Алексєєнко Т. Формування педагогічної культури сучасної молодої сім'ї. *Рідна школа*. 2008. № 1–2. С. 46–47.
5. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (від 12.01.2021 №33) https://mon.gov.ua › app › media › rizne › 2021.
6. Бех І.Педагогічно-сімейна спільнота: партнерство заради дитини. *Дошкільне виховання.* 2020. №10. С.3-5.
7. Борисова Л.М. Як краще пізнавати світ дитини. *Психологічна газета.* 2005. № 20. С. 31-32.
8. Ватутина Н.Д. Ребенок поступает в детский сад. [Под ред. Л.И. Каплан]. Москва: Просвещение, 1983. 80 с.
9. Вовчик-Блакитна О.О. Індивідуальні особливості емоційного розвитку дитини: стратегії педагогічного супроводу. *Практична психологія та соціальна робота.* 2006. №4. С.1-3.
10. Волков Б.С., Волкова, Н.В. Психология общения в детском воздасте. Москва: Педобщество, 2003. 240с.
11. Выготский Л.С. Вопросы детской психологи. С.- Пб: СОЮЗ, 2007. 224 с.
12. Ганошенко Н. І. Дослідження особливостей емоційного ставлення дитини до себе і навколишніх людей. *Психолог в дитячому садку.* 2005. № 4. С.36-42.
13. Гурковська Т. Новачок у дитячому садку. Київ «Шкільний світ», 2008. 111с.
14. Гуменюк Г. Внутрішній світ дитини і стрес. Довкілля. 2008. № 1. С. 20-22.
15. Гурковська Т. Дитина до трьох: психологічний портрет з рекомендаціями. *Дошкільне виховання*. 2017. №4. С.11-13.

16. Заслуженюк В. С., Семиченко В.А. Психологія та педагогіка сімейного спілкування: навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів. Київ: Веселка,1998. 214 с.

17. Зязюн И. А., Кривонос И.В., Тарасевич Н.Н. Основы педагогического мастерства: учебное пособие. Москва: Просвещение, 1989. 302 с.

18. Захарова Н. Ігрові техніки на допомогу адаптації. *Палітра педагога.* 2004. № 4. С. 11-12.

19. Захарова Н.М. Адаптація дітей до дитячого садка. *Дошкільне виховання*. 2016. №4. С.8-11.

20. Ковальчук Я.И. Индивидуальный поход у воспитании ребенка. Москва: Просвещение, 1983. 112 с.

21. Коган І. Гра та іграшки. *Психолог.* 2007. С. 68-85.

22. Кожина А. Психолого-педагогічна допомога родині в адаптації дитини до умов дитячого садка. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2010. №6. С.20-28.

23. Коваль А., Гаранжа Л., Глинка О. Новий формат перших батьківських зборів. Дошкільне виховання. 2020. №5. С.30-33.

24. Кононко Е. Л. Работа детского сада с семьей: поиски и перспективы. Сумы. : МКИПП «Мрия», 1992. – 147 с.

25. Кабанцева А. Психологічне благополуччя дітей та дорослих. Адаптаційні техніки для малят. *Дошкільне виховання*. 2020. № 6. С. 3-7.

26. Кочерга О. Психо-фізіологія дітей 1-3 років. Київ: видавничий дім «Шкільний світ», 2006. 125 с.

27. Кравченко Т., Хромова О. Педагогічний всеобуч батьків. Київ: «Знання», 1990. 32 с.

28. Крутій К. Л. Планування роботи дошкільного закладу освіти: реалії та перспективи. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС. Лтд», 1999. 48 с.

29. Левицька Г.М. Адаптація дітей раннього віку до дитячого садка. *Бібліотечка вихователя дитячого садка.* 2018. №3. С.76-91.

30. Машовець М. А. Підготовка студентів до співпраці з батьками дітей дошкільного віку: навч.-метод. Посібник. Київ: Національний педагогічний університет ім. М. Драгоманова, 2000. 128 с.
31. Михайлицька О.І. Дитячий садок: перша школа життя. *Дитячий садок*. 2004. №24. С. 5-6.
32. Назаренко А. Сім'я і дошкільний заклад. *Дошкільне виховання*. 1995. № 8. С. 11.
33. Нурєєва О.С., Шейнфельд О.Л. Таємниці адаптації. Харків: Основа, 2007, 156 с.
34. Прищепа Т. І. Соціалізація дошкільників в умовах ДНЗ. Харків: «Основа», 2015, 166 с.
33. Петриченко Н. Місточки взаємодії та довіри. *Дошкільне виховання*. 2020. № 10. С. 26-28.
34. Русова С. Ф. Теорія і практика дошкільного виховання. Львів–Краків–Париж: Просвіта, 1993. 128 с.
38. Смирнова Е.О. Перші кроки. Програма виховання та розвитку дітей раннього віку. Київ: Мозаїка-Синтез, 1996. 160с.
39. Стреж Л. Адаптація дітей раннього віку до умов ДНЗ. *Психолог.* 2017. № 43. С. 10-11.
40. Світич С. До дитсадка – підстрибом! Особливості адаптації дітей раннього віку до умов ЗДО. *Дошкільне виховання*. 2020. № 5. С. 14-18.
41. Урунтаєва Г.А. Дошкільна психологія. Київ: «Академія», 2007. 336 с.
42. Ушинський К. Д. Про сімейне виховання. Київ: Радянська школа, 1974. 151 с.
43. Федорович Л. Дидактичні принципи моделювання взаємодії сім'ї, дошкільної установи, школи. *Рідна школа.* 1999. №9. С.65-68.
44. Чиркова Т. Психологічна служба в дитячому саду. Москва: ЮНИТИ, 2007. 290с.
45. Шпак В.П. Реабілітаційна педагогіка: навчальний посібник. Полтава: АСМІ, 2006. 328 с.
46. Эльконин Д. Б. Детская психология. Москва: Академия, 2007. 384 с.

47. Як виростити здорову дитину: науково-популярна медична література. [під ред. В. П. Алфьорова]. Лmdsd: Медицина, 1991. 416 с.